

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ПОВЕРЕНИК ЗА ЗАШТИТУ
РАВНОПРАВНОСТИ

Београд

ПОВЕРЕНИК ЗА ЗАШТИТУ
РАВНОПРАВНОСТИ

РЕДОВАН ГОДИШЊИ ИЗВЕШТАЈ
ПОВЕРЕНИКА ЗА ЗАШТИТУ РАВНОПРАВНОСТИ
ЗА 2010. ГОДИНУ

Београд, 10. март 2011.

Садржај:

Уводна реч

С а ж е т а к

1. ПОВЕРЕНИК ЗА ЗАШТИТУ РАВНОПРАВНОСТИ

- 1.1. Правни статус и обележја институције
- 1.2. Надлежност
- 1.3. Поступање Повереника
 - 1.3.1. Поступак по притужбама
 - 1.3.2. Подизање тужби за заштиту од дискриминације
 - 1.3.3. Подношење прекршајних пријава
 - 1.3.4. Упозоравање јавности о случајевима дискриминације
 - 1.3.5. Издавање препорука и мишљења ради унапређења равноправности
- 1.4. Сарадња
- 1.5. Извештавање

2. УСТАНОВЉАВАЊЕ И ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ УСЛОВА ЗА РАД

- 2.1. Избор поверенице, нормативна делатност и формирање стручне службе
- 2.2. Рад на обезбеђивању просторних и техничких услова за рад
- 2.3. Организациона структура стручне службе
- 2.4. Рад на обезбеђивању финансијских средстава

3. СТАЊЕ У ОСТВАРИВАЊУ И ЗАШТИТИ РАВНОПРАВНОСТИ

- 3.1. Нормативни оквир
 - 3.1.1. Релевантни међународни документи
 - 3.1.1.1. Документи Уједињених нација
 - 3.1.1.2. Документи Савета Европе
 - 3.1.1.3. Документи Европске уније
 - 3.1.2. Прописи Републике Србије
 - 3.1.2.1. Устав

3.1.2.2. Прописи антидискриминационог законодавства

3.2. Опис стања у остваривању и заштити равноправности

3.2.1. Дискриминација на основу пола

3.2.2. Дискриминација на основу националне припадности и етничког порекла

3.2.3. Дискриминација на основу сексуалне оријентације

3.2.4. Дискриминација на основу инвалидитета

3.2.5. Верска дискриминација

3.2.6. Дискриминација по другим основама

3.2.7. Степен информисаности и ставови грађана

3.3. Рад по притужбама

3.3.1. Број и обележја притужби

3.3.2. Подносиоци притужби:

3.3.3. Основ притужбе

3.3.4. Области друштвених односа на које се притужбе односе

3.3.5. Против кога су притужбе поднете

3.3.6. Дистрибуција притужби по регионима

3.3.7. Поступање притужбама

3.3.8. Одлуке по притужбама

3.3.9. Препоруке Повереника

3.4. Рад на унапређивању заштите равноправности

3.4.1. Препоруке за остваривање равноправности

3.4.2. Упозорења и саопштења

3.4.3. Предавања, презентације и учешће на скуповима

4. САРАДЊА

4.1. Међународна сарадња

4.2. Сарадња са државним органима

4.3. Сарадња са организацијама цивилног друштва

4.4. Медијска покривеност

5. ОСТАЛЕ АКТИВНОСТИ
6. ИЗВРШАВАЊЕ ОБАВЕЗА ПО ЗАКОНУ О СЛОБОДНОМ ПРИСТУПУ ИНФОРМАЦИЈА ОД ЈАВНОГ ЗНАЧАЈА
7. ИЗВЕШТАЈ О ИЗВРШЕЊУ ФИНАНСИЈСКОГ ПЛАНА
8. ОКВИРНИ ПЛАН РАДА ЗА 2011. ГОДИНУ
9. ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ

Прилог: Органограм стручне службе Повереника

Сви појмови употребљени у Извештају у мушком граматичком роду обухватају мушки и женски род лица на која се односе

На основу члана 33. тачка 5. Закона о забрани дискриминације (“Сл. лист РС“, бр. 22/2009), Повереник за заштиту равноправности подноси Народној скупштини Републике Србије

РЕДОВНИ ГОДИШЊИ ИЗВЕШТАЈ ЗА 2010. ГОДИНУ

Уводна реч

Поштовани народни посланици,

Поштовани читаоци,

Пред вама је први извештај Повереника за заштиту равноправности Републике Србије. Њиме је обухваћен период од 5. маја. 2010. године, када је Народна скупштина Републике Србије изабрала прву повереницу за заштиту равноправности, до 31. децембра 2010. године.

Повереник за заштиту равноправности установљен је на основу Закона о забрани дискриминације из 2009. године. Усвајање Закона о забрани дискриминације, којим је Република Србија заокружила своје антидискриминационо законодавство, представља значајан корак у борби против дискриминације и једну од кључних претпоставки за остваривање равноправности – основног принципа правног поретка Републике Србије и темељне друштвене и моралне вредности. Усвајањем овог закона, Република Србија је изразила своје опредељење и спремност да успостави целовит и делотворан систем заштите од дискриминације, испуњавајући тиме своје обавезе преузете ратификацијом релеватних међународних уговора и стандарде за стабилизацију и придруживање Европској унији. Правни оквир деловања Повереника за заштиту равноправности пружају међународни документи у области људских права и заштите од дискриминације, уставне норме о забрани дискриминације, као и домаћи прописи садржани у антидискриминационим законима и законима којима се уређују поједине правне области.

У новоуспостављеном систему заштите од дискриминације Поверенику за заштиту равноправности припада изузетно важна улога. Овај самостални, независни и специјализовани државни орган успостављен је са циљем да својим деловањем допринесе спречавању свих облика и видова дискриминације, отклањању последица дискриминације и остваривању и заштити равноправности у свим сферама друштвеног живота. Испуњавањем законом прописаних дужности, Повереник за заштиту равноправности, заједно са судовима

и другим институцијама, треба да буде стожер у борби против дискриминације и један од главних промотера идеје и принципа равноправности.

Моја приоритетна дужност је очување независности институције Повереника за заштиту равноправности, као једне од кључних претпоставки за успешно остваривање одговорних задатака. Због тога ћу сваки евентуални покушај утицаја на рад ове институције сматрати нарушавањем њене независности, без обзира да ли долази од органа јавне власти, организација цивилног друштва или приватног сектора.

У целини посматрано, у Републици Србији принцип равноправности штити се и поштује, при чему у пракси још увек није у потпуности остварен, иако су законодавне и друге мере знатно побољшале стање. Годишњи извештај Повереника за заштиту равноправности треба да пружи увид у кључне проблеме у остваривању и заштити равноправности правних субјеката, да укаже на оне друштвене групе које су најчешће жртве дискриминације и на оне области друштвених односа у којима је дискриминација најраспрострањенија, да апострофира најчешће, типичне и тешке случајеве дискриминације, као и да укаже на могућне правце деловања у циљу сузбијања дискриминације и остваривања равноправности. Међутим, овај сегмент овогодишњег извештаја само је једним делом базиран на подацима који су прикупљени у поступцима за заштиту од дискриминације спроведеним пред Повереником. Наиме, у протеклом осмомесечном периоду поднето је 124 притужби и 52 обавештења и иницијативе, што је првенствено последица околности да грађани/грађанке још увек нису довољно информисани о надлежностима Повереника за заштиту равноправности. У таквим околностима, није било могућно да се само на основу података прикупљених у току спроведених поступака пред Повереником правилно идентификују и изведу валидни закључци о кључним проблемима у остваривању и заштити равноправности. Због тога су у сагледавању актуалног стања коришћени и други извори сазнања, као што су извештаји надлежних органа, институција и организација цивилног друштва, у мери у којој су, с обзиром на скромне капацитете институције Повереника, могли бити прикупљени и анализирани. Резултати рада по притужбама и уочене појаве у вези са спровођењем поступака, издвојени су и систематизовани у посебно поглавље. Повереница верује да ће у наредном периоду стручна служба, која је још увек у формирању, бити у стању да развије сопствени систем мониторинга над остваривањем равноправности и заштитом од дискриминације, те да ће следећи извештај пружити целовит и свеобухватан увид у остваривање равноправности.

У извештају је изложен преглед рада Повереника за заштиту равноправности у протеклом осмомесечном периоду. Будући да је реч о првом извештају, било је потребно изложити и кратак приказ правног амбијента и правила о поступању Повереника, као и преглед активности које су предузимане у циљу конституисања ове институције и обезбеђивања нормативних, кадровских, просторних, организационих, материјалних и других предуслова за њен рад.

Извештај се састоји из неколико целина. У првом делу Извештаја изложене су информације о институцији Повереника за заштиту равноправности и начину поступања Повереника. Други део извештаја односи се на процес установљавања институције и обезбеђивање нормативних, кадровских, просторних и других услова за рад. Трећи део извештаја посвећен је стању у остваривању и заштити равноправности, у оквиру кога је изложен међународни и домаћи правни оквир заштите од дискриминације, укратко је описано стање и апострофирани су кључни проблеми у остваривању равноправности. У овом делу извештаја изложене су и активности на унапређивању заштите од дискриминације, укључујући и информисање, едукацију и промовисање институције.

Четврти део односи се на активности у вези са успостављањем и развијањем сарадње са надлежним органима, организацијама цивилног друштва и телима за равноправност у региону и државама Европске уније, као и на медијску покривеност рада институције. У осталим деловима изложен је начин извршавања законских обавеза финансијске и друге природе, као и оквирни план рада за наредну годину. Последњи део извештаја садржи само неколико општих препорука за унапређивање заштите од дискриминације и остваривања равноправности, будући да је за формулисање конкретнијих препорука неопходно имати целовит и систематичан увид у фактичко стање, који почетним осмомесечним радом није могао бити остварен.

Потребно је знати да, упркос напорима надлежних органа и саме поверенице, још увек нису створени неопходни услови за рад институције Повереника за заштиту равноправности. Народна скупштина РС је 23. новембра 2010. године дала сагласност на Правилник о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у стручној служби, што је омогућило спровођење изборног поступка за попуњавање радних места. До окончања овог поступка, који је још увек у току, у Стручној служби Повереника запослена је само једна особа, док су 4 особе у континуитету радно ангажоване по уговору о делу. Пословне просторије, које су крајем августа 2010. године уступљене на коришћење као привремено решење, биле су потпуно девастиране и неприступачне особама са инвалидитетом, тако да је било нужно извођење обимних грађевинских и других радова, који још увек нису окончани. Надам се да ће започети послови бити убрзо завршени и да ће институција Повереника за заштиту равноправности ускоро имати макар елементарне услове за рад.

На крају, желим да истакнем да успостављање нормативног оквира за заштиту равноправности и установљавање Повереника за заштиту равноправности представљају тек почетне кораке у великом и мукотрпном послу који нам предстоји у изградњи демократског, отвореног и телерантног друштва које поштује људска права и уважава другост и различитост, друштва истинске равноправности, у коме ће сви његови грађани имати подједнаке шансе да развијају своје потенцијале и да активно и продуктивно учествују у свим сегментима друштвеног живота.

др Невена Петрушић

Сажетак

Повереник за заштиту равноправности је независан, самосталан и специјализован државни орган формиран на основу Закона о забрани дискриминације из 2009. године. Прва повереница за заштиту равноправности, др Невена Петрушић, изабрана је 5. маја 2010. године, одлуком Народне скупштине Републике Србије. Нормативни оквир рада Повереника за заштиту равноправности чине Устав Републике Србије, релевантни међународни документи и општи и посебни антидискриминациони закони Републике Србије. Задаци овог државног органа су спречавање свих видова, облика и случајева дискриминације, заштита равноправности физичких и правних лица у свим областима друштвених односа, надзор над применом прописа о забрани дискриминације, као и унапређивање остваривања и заштите равноправности.

Након избора поверенице, приступило се обезбеђивању пословног простора и формирању стручне службе. Простор површине 256 м², који је дат на коришћење као привремено решење био је у потпуности девастиран и неприступачан особама са инвалидитетом, тако да се приступило његовој тоталној реконструкцији, која је још увек у току. У међувремену, Повереник је добио на привремено коришћење две канцеларије у згради Народне скупштине, у којима се још увек одвија његов рад. Правилник о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у стручној служби Повереника за заштиту равноправности добио је сагласност Народне скупштине тек крајем новембра 2010. године, тако да је први конкурс за попуњавање радних места у служби расписан тек крајем 2010. године.

Повереник за заштиту равноправности овлашћен је да спроводи поступак по притужбама због дискриминације, подиже тужбе за заштиту од дискриминације, подноси прекршајне пријаве, упозорава јавност о случајевима дискриминације и издаје препоруке ради унапређења заштите равноправности. У осмомесечном периоду рада институција Повереника за заштиту равноправности примила је укупно 124 притужбе и 52 обавештења и иницијативе. Највећи број притужби односио се на повреду права на равноправности у сфери рада и запошљавања. Међу поднетим притужбама највише је оних у којима се као основ дискриминације наводи сексуална оријентација, при чему се све оне односе на укупно четири догађаја. Следе притужбе због националне припадности, а затим притужбе због политичког и верског убеђења и пола. Анализа приспелих притужби показује да велики број грађана још увек није упознат са самим појмом дискриминације, нити са надлежностима Повереника за заштиту равноправности. Због тога је на самом почетку рада институције велики број притужби које нису у њеној надлежности, јер су поднете због повреде неких других права.

У досадашњем периоду рада издато је шест упозорења и саопштења јавности и две опште препоруке државним органима. Путем многобројних предавања, презентација и

других јавних наступа промовисан је принцип равноправности и недискриминације, као и институција Повереника.

Успостављена је сарадња са другим државним органима, сродним институцијама у иностранству, као и са организацијама цивилног друштва у Србији. 16. новембра 2010. године Повереник за заштиту равноправности Републике Србије постао је пуноправни члан Европске мреже тела за равноправност (EQUINET), која окуља 33 независне институције за заштиту од дискриминације из 28 европских држава.

У протеклом периоду медији су на задовољавајући начин пратили и извештавали јавност о раду Повереника и преносили његова саопштења, ставове и мишљења.

Ради унапређивања фактичке равноправности грађана и сузбијања дискриминације, потребно је:

- без одлагања приступити изради инструмената за имплементацију утврђених посебних (афирмативних) мера, што укључује њихову операционализацију, реализацију, континуирано праћење примене и ефеката које остварују и, по потреби, увођење нових посебних мера;
- обезбедити у што краћем року квалитетну едукацију и обуку судија, јавних тужилаца и адвоката у области заштите од дискриминације, како би били оспособљени за правилну примену антидискриминационих прописа, демонстрирајући у свом раду нулту толеранцију према сваком облику дискриминације;
- обезбедити делотворан приступ правди жртвама дискриминације, што, поред осталог, укључује и пружање правне помоћи, бесплатне или по смањеним трошковима, онима који нису у стању да је плате или када то намећу разлози правичности;
- у наставне и студијске програме, као и у уџбенике и друге наставне материјале, интегрисати теме које код ученика/студената развијају културу мира, толеранције, разумевања различитости и недискриминације;
- сузбијати промоцију говора мржње, насиља, нетолеранције и дискриминаторних ставова у медијима и обезбедити да медији буду главни промотери идеје равноправности и недискриминације;
- благовремено достављати Поверенику текстове нацрта закона и других прописа, заједно са њиховим образложењем;
- обезбедити одговарајући простор за рад институције Повереника за заштиту равноправности, који ће бити доступан особама са инвалидитетом и омогућити да стручна служба Повереника има адекватне услове за рад и несметано се развија до пуног капацитета.

Напомена: Сажетак овог извештаја објављује се у "Службеном гласнику Републике Србије".

1. ПОВЕРЕНИК ЗА ЗАШТИТУ РАВНОПРАВНОСТИ

1.1. Правни статус и обележја институције

Повереник за заштиту равноправности је самосталан, независан и специјализован инокосни државни орган, установљен Законом о забрани дискриминације¹, са широким кругом законских овлашћења која га чине централним државним телом за борбу против свих облика и видова дискриминације. Седиште Повереника је у Београду.

Гаранције независности Повереника пружају одредбе о избору и разрешењу Повереника, његовом мандату, правом статусу, овлашћењима и финансирању.²

Повереника бира Народна скупштина већином гласова свих народних посланика, на предлог одбора Народне скупштине надлежног за уставна питања. Одбор утврђује предлог већином гласова од укупног броја чланова Одбора, а свака посланичка група у Народној скупштини има право да Одбору предложи кандидата за Повереника (члан 28. став 3. ЗЗД). Сагласно члану 28. ЗЗД, за Повереника може бити изабран дипломирани правник држављанин Републике Србије, са најмање десет година искуства на правним пословима у области заштите људских права, са високим моралним и стручним квалитетима. Повереник не може обављати другу јавну или политичку функцију, нити професионалну делатност, у складу са законом. Мандат повереника је пет година, а исто лице може бити бирано за повереника највише два пута.

Гаранције независности пружају одредбе којима је предвиђено да Повереник ужива имунитет који уживају народни посланици у Народној скупштини, да има право на плату једнаку плати судије Врховног касационог суда, као и право на накнаду трошкова насталих у вези са вршењем своје функције (члан 31. ЗЗД).

Такође, да би се гарантовала самосталност и независност Повереника, прецизно је регулисан и начин престанка функције и таксативно су предвиђени и разлози за разрешење и поступак разрешења. Према члану 30. ЗЗД, Поверенику престаје функција: истеком мандата, подношењем оставке, испуњењем услова за пензију, разрешењем и смрћу. ЗЗД таксативно су утврђени разлози за разрешење. Поступак за разрешење може бити покренут на иницијативу једне трећине народних посланика. Одбор за уставна питања надлежан је да утврди постојање разлога за разрешење и да о томе обавести Народну скупштину, која доноси одлуку о разрешењу већином гласова свих посланика.

Од значаја су и одредбе из члана 32. ЗЗД, којима је прописано да Повереник самостално одлучује, у складу са законом, о пријему лица у радни однос у стручну службу,

¹ “Сл. лист РС“, бр. 22/2009. (у даљем тексту: ЗЗД).

² У Принципима УН у вези са статусом националних институција у правцу промовисања и заштите људских права (тзв. Париски принципи), усвојеним 1992. године од стране Комисије УН за људска права, у одељку који се односи на независност и улогу државних независних институција, прописано је, поред осталог: “национална институција мора имати адекватно финансирање, просторије и довољно особља како би могла да буде независна од владе у свом раду”.

руковођен потребом професионалног и делотворног вршења своје надлежности, да има три помоћника које сам распоређује и да се финансијска средства за рад Повереника, његових помоћника и његове стручне службе обезбеђују се у буџету Републике Србије, на предлог Повереника.

1.2. Надлежност

Надлежности Повереника широко су одређене, у складу са међународним стандардима,³ како би се омогућило да ефикасно и делотворно спречава и штити од дискриминације и доприноси остваривању и унапређивању равноправности.

Једна од основних надлежности Повереника јесте поступање по притужбама у случајевима дискриминације особа или групе особа које повезује исто лично својство. Према члану 33. ЗЗД, Повереник је надлежан да прима и разматра притужбе због дискриминације, даје мишљења и препоруке у конкретним случајевима дискриминације и изриче законом утврђене мере. Поред тога, Повереник је дужан да подносиоцу притужбе пружи информације о његовом праву и могућности покретања судског или другог поступка заштите, укључујући и поступак мирења, као и да подноси тужбе за заштиту од дискриминације, уз сагласност дискриминисане особе. Повереник је, такође, надлежан да

³ У Препоруци бр. 2 Европске комисија за борбу против расизма и нетолеранције од 13. јуна 1997. године, (97)36, Поглавље Ц наведено је да специјализована тела за борбу против расизма, ксенофобије, антисемитизма и нетолеранције на националном нивоу "Сходно околностима, праву и пракси одређене земље, треба да имају што је могуће више од следећих функција и надлежности: а) Да раде на елиминацији разних облика дискриминације изнетих у преамбули и да унапређују једнаке могућности и добре односе међу припадницима свих различитих група у друштву; б) Да прате садржај и дејство закона и извршних аката у погледу њихове релевантности за циљ борбе против расизма, ксенофобије, антисемитизма и нетолеранције и предлажу, ако је потребно, евентуалне измене законодавства у тој области; ц) Да саветују законодавне и извршне власти у циљу побољшања прописа и праксе у релевантним областима; д) Да обезбеде помоћ жртвама, укључујући и правну помоћ, да би се осигурала њихова права пред институцијама и судовима; е) Сходно законској регулативи у одређеној земљи, да имају могућност обраћања судовима или другим правосудним органима према потреби, ако и када је неопходно; ф) Да саслушају и размотре притужбе и петиције које се односе на конкретне случајеве и настоје да се постигне поравнање било путем измирења, било, у оквирима прописаним законом, путем обавезујућих и правоснажних одлука; г) Да имају одговарајућа овлашћења за прибављање доказа и информација у вршењу својих функција под ф. у горњем тексту; х) Да пружају информације и савете релевантним телима и институцијама, укључујући државна тела и институције; и) Да дају савете о стандардима антидискриминаторне праксе у конкретним областима који могу или да имају законску снагу или да буду добровољни у смислу њихове примене; Да унапређују и доприносе обуци одређених кључних група без штете по примарну улогу професионалних организација из ове области у обучавању; к) Да подижу ниво свести широке јавности о питањима дискриминације и да припремају и објављују информације и документе из ове области; л) Да подржавају и подстичу организације које имају циљеве сличне циљевима специјализованог тела; м) Да узму у обзир и према потреби изразе разлоге за забринутост тих организација.

подноси прекршајне пријаве због аката дискриминације инкриминисаних антидискриминационим прописима.

Сет надлежности односи се на унапређивање заштите равноправности. У оквиру ове делатности, Повереник је овлашћен да упозорава јавност на најчешће, типичне и тешке случајеве дискриминације, да прати спровођење закона и других прописа, иницира доношење или измену прописа ради спровођења и унапређивања заштите од дискриминације и даје мишљење о одредбама нацрта закона и других прописа који се тичу забране дискриминације, као и да препоручује органима јавне власти и другим лицима мере за остваривање равноправности.

Један део надлежности Повереника односи се на праћење стања у области заштите равноправности, о чему Повереник подноси годишњи извештај Народној скупштини. Када је то потребно, Повереник самоиницијативно или на захтев Народне скупштине подноси и посебан извештај, нарочито у случајевима учестале вишеструке дискриминације, дискриминације која долази од органа јавне власти и тешких облика дискриминације. У свом деловању Повереник је дужан да успоставља и одржава сарадњу са органима надлежним за остваривање равноправности и заштиту људских права на територији аутономне покрајине и локалне самоуправе.

1.3. Поступање Повереника

Начин поступања Повереника у остваривању законом утврђених права и дужности регулисан је ЗЗД. Чланом 34. ЗЗД, предвиђено је да Повереник доноси акт којим ближе уређује начин поступања.

1.3.1. Поступак по притужбама

Поступак по притужбама због дискриминације има карактер посебног управног поступка, који је оквирно регулисан ЗЗД, с тим што се начин поступања детаљније уређује Пословником о раду. На поступак пред Повереником сходно се примењују одредбе Закона о општем управном поступку (члан 40. став 4. ЗЗД). Поступак је лишен претераних формалности и конципиран је тако да обезбеђује неопходни степен брзине у поступању. Подношење притужбе не подлеже плаћању таксе, а поступак је у целини бесплатан, без обзира на исход.

У погледу поступка по притужбама, регулисани су: начин покретања поступка, активна легитимација, садржина и форма притужбе, извиђање и ток поступка, као и одлуке и мере које се доносе у поступку по притужбама.

Поступак пред Повереником покреће се подношењем притужбе. У поступку пред Повереником активна легитимација припада сваком физичком или правном лицу или групи

лица која сматрају да у односу на њих било којим актом, радњом или пропуштањем извршена дискриминација по било ком основу. Ако се ради о повреди права групе лица, притужбу може поднети било које лице из групе. Поред тога, под одређеним условима поступак могу покренути и организације које се бави заштитом људских права и друга лица, с тим што уколико поступак покрећу ради заштите конкретног лица, то могу чинити само у име и уз сагласност тог лица (члан 35. ЗЗД).

Притужба треба да садржи податке о томе ко је дискриминисан, како је дискриминисан и од стране кога је дискриминисан, као и доказе и наводе о доказним средствима која се могу употребити у циљу доказивања истинитости чињеница у вези са актом дискриминације. Притужба треба да буде потписана. Притужба се подноси писано, у штампаној форми, а може се поднети и путем телефакса, електронском поштом са скенираним поднеском и потписом подносиоца, у електронској форми уз електронски потпис подносиоца, као и усмено на записник. Повереник не поступа по анонимним притужбама. Служба Поверенике обезбеђује да се у подношењу притужбе усмено на записник користе тумачи и преводиоци, како би се особама са инвалидитетом и особама које не познају службени језик омогућило подношење притужбе.

Након пријема притужбе, овлашћено лице у Стручној служби Повереника испитује да ли притужба садржи све неопходне елементе. Ако је притужба непотпуна, неразумљива или садржи недостатке који онемогућавају поступање, овлашћено лице у Служби повереника упућује без одлагања захтев подносиоцу притужбе да отклони недостатке, уз навођење недостатака и начина на који се они могу отклонити. Повереник доноси закључак о одбацивању притужбе: 1) ако подносилац притужбе у остављеном року не отклони недостатке по закључку, изузев ако сматра да у притужби има основа за поступање по сопственој иницијативи; 2) када утврди да је ненадлежан да одлучује о повреди права на коју подносилац притужбе указује, у ком случају је дужан да подносиоца притужбе обавести о томе који је орган надлежан за пружање правне заштите. Сагласно члану 36. ЗЗД, Повереник доноси закључак којим обавештава подносиоца притужбе да неће поступати по притужби, и то из следећих разлога: 1. кад је по истој ствари покренут поступак пред судом или је поступак пред судом правноснажно окончан, 2. када је очигледно да нема дискриминације на коју подносилац притужбе указује, 3. када у истој ствари већ поступао, а нису поднети нови докази, и 4. када због протекла времена од учињене повреде права немогуће постићи сврху поступања.

Притужба се доставља лицу за које се тврди да је извршило акт дискриминације, у року од 15 дана од дана пријема притужбе. Овом лицу се оставља рок од 15 дана од дана пријема притужбе да се изјасни о наводима у притужби.

У сваком предмету испитује се да ли постоји могућност спровођења медијације. Уколико се ради о дискриминационом спору који је „медијабилан“, странама се предлаже спровођење медијације, у складу са законом којим се уређује поступак медијације. Уколико се обе стране сагласе о спровођењу медијације, споразумно одређују медијатора са Листе

овлашћених медијатора, коју утврђује Повереник, на основу одлуке о формирању листе овлашћених медијатора, у складу са законом којим се регулише поступак медијације. Медијација се спроводи у року од 30 дана, а изузетно медијација може бити спроведена у дужем року, при чему се мора водити рачуна да поступак пред Повереником мора бити окончан у року од 90 дана (члан 39. став 1. ЗЗД). Ако се стране не сагласе о спровођењу медијације, као и онда када медијација не резултира склапањем споразума, поступак пред Повереником се наставља.

У току поступка по притужбама чињенично стање утврђује се увидом у поднете доказе, узимањем изјаве од подносиоца притужбе, лица против којег је притужба поднета и другог лица, као и на други начин, у складу са законом (члан 37. ЗЗД).

Ради пружања делотворне и ефикасне заштите, на основу одлуке Поверенице, предмети се према степену хитности разврставају у три категорије: 1. „Неодложно” – када прикупљени подаци указују да је лице услед дискриминације у високом ризику, због штетних последица, могућности понављања, настављања односно прекидања акта дискриминације. Поступак на случају започиње одмах и мишљење односно препорука се даје што пре а најкасније у року од 30 дана од подношења притужбе; 2. „Убрзано” – када прикупљени подаци указују да је лице услед дискриминације у умереном ризику, мишљење односно препорука се даје најкасније у року од 60 дана од подношења притужбе; 3. „Редовно” – када прикупљени подаци не указују да је лице услед дискриминације у ризику, мишљење односно препорука се даје у року од 90 дана од подношења притужбе.

На основу резултата извиђања, Повереник доноси одлуку, у форми мишљења, о томе да ли је извршена дискриминација (члан 39. став 1. ЗЗД). Ово мишљење доставља се подносиоцу притужбе и лицу против којег је притужба поднета. Уз мишљење да је извршена дискриминација Повереник издаје и препоруку лицу против којег је поднета притужба о начину отклањања повреде права (члан 39. став 2. ЗЗД), остављајући му рок од 30 дана да поступи по препоруци и отклони повреду права. Лице коме је препорука упућена дужно је да поступи по препоруци и отклони повреду права у року од 30 дана од дана пријема препоруке, као и да о томе обавести Повереника. Уколико се то не догоди, Повереник је овлашћен да донесе решење којим дискриминатору изриче меру опомене и оставља му нови рок од 30 дана за отклањање повреде права. Решење је коначно и против њега није допуштена жалба. Уколико у новом року од 30 дана дискриминатор не отклони повреду права, Повереник је овлашћен да о томе обавести јавност (члан 40. ЗЗД).

У раду на појединим предметима ангажују се стручњаци, посебно ако се ради о комплексним правним стварима, и то са Листе стручњака коју утврђује Повереник, на основу критеријума за формирање Листе стручњака које сам утврђује.

1.3.2. Подизање тужби за заштиту од дискриминације

Одредбама ЗЗД Повереник је овлашћен да покрене антидискриминационе парнице, при чему сам процењује потребу за подизањем тужбе. Према члану 33. тачка 3. ЗЗД, Повереник је у судском поступку странка у функционалном смислу. Тужбу подиже у своје име, с тим што му је неопходна сагласност дискриминисаног лица, уколико је жртва дискриминације појединац. У случајевима дискриминације групе лица повезаних истим личним својством није неопходна сагласност дискриминисаних лица, што произлази из члана 46. став 2. ЗЗД. Повереник у тужби може истаћи све антидискриминационе правозаштитне захтеве превентивног и реститутивног карактера предвиђене чланом 43. ЗЗД, изузев захтева за накнаду материјалне и нематеријалне штете.

Повереник тужбом може тражити: да суд на ауторитативан и несумњив начин утврди да је тужени дискриминаторски поступао према одређеном лицу (захтев за утврђење). Може, такође, тражити забрану извршења радње од које прети дискриминација, забрану даљег вршења радње дискриминације, односно забрану понављања радње дискриминације (захтев за пропуштање). Пресуда којом се усваја захтев за пропуштање подобна је за принудно извршење, а Повереник је, као тужилац у парници, овлашћен на покретање поступака за њено принудно извршење. Повереник је овлашћен да у тужби истакне захтев за уклањање дискриминације, којим тражи да дискриминатор предузме једну или више радњи којима уклања (отклања, одстрањује) стање дискриминације. Коначно, Повереник може истаћи и да дискриминатор о свом трошку објави судску пресуду којом је утврђена дискриминација.

1.3.3. Подношење прекршајних пријава

Према члану 33. тачка 4. ЗЗД, Повереник је овлашћен да подноси прекршајне пријеве због повреде права из ЗЗД. Иако то није изричито предвиђено ЗЗД, Повереник је, с обзиром на своју улогу, овлашћен на подношење прекршајних пријава и због аката дискриминације који су инкриминисани као прекршаји посебним антдискриминационим законима: *Законом о заштити права и слобода националних мањина*,⁴ *Законом о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом*,⁵ *Законом о равноправности полова*,⁶ као и другим прописима.

1.3.4. Упозоравање јавности о случајевима дискриминације

У складу са чланом 33. тачка 6. ЗЗД, Повереник је овлашћен да упозорава јавност на најчешће, типичне и тешке случајеве дискриминације. Повереник то чини на основу поднетих притужби, путем сазнања из средстава јавног информисања и из других извора. У упозорењу јавности Повереник указује на извршиоце дискриминације, начин вршења

⁴ Службени лист СРЈ, бр. 11/2002, Службени лист СЦГ, бр. 1/2003, Службени гласник РС, бр. 72/2009.

⁵ „Сл. гласник РС“, бр. 33/06.

⁶ „Сл. гласник РС“, бр. 104/09.

дискриминације, појединце и групе према којима су извршени најчешћи, типични и тешки облици дискриминације, уз обавезну заштиту података о личности, као и на последице или могуће последице најчешћих, типичних и тешких облика дискриминације.

1.3.5. Издавање препорука и мишљења ради унапређења равноправности

У остваривању превентивне функције, Повереник је овлашћен да препоручи органима јавне власти и другим лицима мере за остваривање равноправности и унапређења заштите од дискриминације. Он је дужан да прати спровођење закона и других прописа у области заштите равноправности и забране дискриминације, да даје мишљења о нацртима закона и других прописа, као и да иницира доношење нових и измену важећих прописа (члан 33. ЗЗД).

1.4. Сарадња

У свом раду Повереник остварује сарадњу са Народном скупштином, органима и телима која обављају сродне послове или се баве заштитом људских права и слобода, односно заштитом равноправности, државним органима, органима аутономне покрајине и локалне самоуправе и јавним службама, удружењима, научним и образовним институцијама у земљи и иностранству.

1.5. Извештавање

Повереник је дужан да једном годишње подноси извештај Народној скупштини о стању у заштити равноправности, који садржи оцену рада органа јавне власти, пружалаца услуга и других лица, уочене пропусте и препоруке за њихово отклањање. Извештај може да садржи и наводе о спровођењу закона и других прописа, односно о потреби доношења или измене прописа ради спровођења и унапређивања заштите од дискриминације (члан 48. ЗЗД). Ако постоје нарочито важни разлози, Повереник може самоиницијативно или на захтев Народне скупштине поднети и посебан извештај Народној скупштини (члан 49. ЗЗД). Ови извештаји садрже сажетак који се објављује у "Службеном гласнику Републике Србије".

2. УСТАНОВЉАВАЊЕ И ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ УСЛОВА ЗА РАД

2.1. Избор поверенице, нормативна делатност и формирање стручне службе

Повереница за заштиту равноправности изабрана је 5. маја 2010. године, одлуком Народне скупштине РС бр. 10.

Одмах након избора, Повереница је приступила изради *Правилника о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у стручној служби Повереника за заштиту равноправности*, који је 22. јуна 2010. године упућен Народној скупштини на давање сагласности. Народна скупштина је одлуком РС број 33 од 23. новембра 2011. године дала сагласност на овај акт. Такође, припремљена је и *Одлука о образовању и раду стручне службе Повереника за заштиту равноправности*, која је 2. августа 2011. године упућена Народној скупштини на давање сагласности. На овај акт Народна скупштина је дала сагласност 23. новембра 2010. године.⁷

Испуњавајући обавезе из члана 34. ЗЗД којим је прописано да повереник доноси акт којим се ближе уређује начин његовог рада и поступања, Повереник је у августа 2010. године формирао радну групу која је припремила Нацрт пословника о раду. Нацрт пословника, заједно са спорним питањима која су се појавила у пракси, подвргнут је ревизији од стране правних стручњака и очекује се да ускоро буде финализиран.

Формирање стручне службе Повереника за заштиту равноправности могло је да започне тек по добијању сагласности Народне скупштине на *Правилник о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у стручној служби Повереника за заштиту равноправности*. Будући да је сагласност дата тек 23. новембра 2010. године, повереница је била принуђена да за обављање текућих послова ангажује хонорарне сараднике. Током августа 2010. године ангажована су два сарадника у оквиру сектора општих послова, путем уговора о делу. Један од сарадника радио је на административно-стручним пословима у области финансија, док је други био ангажован на пословима око обезбеђивања пословног простора, а касније и његове адаптације. Током 2010. године ангажовано је на дужи или краћи временски период још 15 сарадника, а 13. децембра 2010. године запослена је једна особа споразумом о преузимању склопљеним са Заштитником грађана Републике Србије. До краја 2010. године стручну службу Повереника чинила су једна стално запослена особа и четири хонорарно ангажоване особе. 30. децембра 2010. године расписан је јавни конкурс за попуњавање осам радних места у стручној служби повереника.

⁷ Одлука о давању сагласности РС бр. 33

2.2. Рад на обезбеђивању просторних и техничких услова за рад

Закључком Владе од 27. августа 2010. године, стручној служби Повереника додељен је пословни простор у стамбено-пословној згради, у улици Београдској бр. 70, на првом спрату, површине 256 м/2. Уступљени простор био је потпуно неупотребљив, без централног грејања и адекватних водоводних и електро инсталација, неприступачан особама са инвалидитетом, тако да је било неопходно приступити његовој тоталној реконструкцији и адаптацији, што је подразумевало извођење обимних грађевинских радова.

Настојања поверенице да послове око адаптације пословног простора преузме Управа за заједничке послове републичких органа, у чијој је надлежности обезбеђење пословног простора, нису уродила плодом. После неколико одржаних састанака са надлежним органима Управе, Управа је 11. октобра 2010. године упутила званично обавештење да није у могућности да организује, нити да финансира адаптацију простора. Због тога су за ову активност морали да буду хонорарно ангажовани спољни сарадници. Управа је преузела обавезу да из својих средстава обезбеди прикључак на градски топловод и реконструише прилаз до лифта и сам лифт како би пословни простор био приступачан особама са инвалидитетом. Адаптација простора још увек је у току и очекује се да радови буду у потпуности окончани марта 2011. године.

Како у финансијском плану за 2010. годину није било расположивих буџетских средстава за инвестиционо и текуће одржавање, док је на другим апропријацијама било неутрошених средстава, Министарству финансија и Влади Републике Србије упућен је 20. октобра 2010. године захтев за ребаланс буџета, како би се обезбедила средства за адаптацију. Законом о ребалансу буџета за 2010. годину одобрена су средства у износу од 11 милиона динара прерасподелом неутрошених средстава. Средства су постала оперативна тек 7. децембра 2010. године, даном ступања на снагу Закона. Због кратког рока, до краја 2010. године спроведене су набавке за инвестиционо и текуће одржавање, набавке канцеларијског намештаја и информатичке и друге опреме и извршено је плаћање одређених услуга и материјала. Обезбеђена је, такође, мобилна мрежна група и фиксни телефонски бројеви.⁸

Крајем 2010. године Поверенику су дата на коришћење четири лаптопа из средстава пројекта „Подршка спровођењу антидискриминационог законодавства и медијације у Србији“, који је спровело Министарство рада и социјалне политике, уз подршку УНДП.

У циљу обезбеђења основних услова за рад Повереника, ангажовањем надлежних органа Народне скупштине РС, у децембру 2010. године обезбеђене су две канцеларије у згради Народне скупштине, у улици Краља Милана бр. 14. У овом простору се још увек одвија рад Повереника.

Управа за заједничке послове републичких органа обезбедила је службени аутомобил и возача и из својих средстава плаћа трошкове превоза.

⁸ Видети део Извештаја који се односи на извршење буџета.

2.3. Организациона структура стручне службе

Одредбама члана 32. ЗЗД прописано је да Повереник има стручну службу која му помаже у његовом раду, као и три помоћника који руководе заокруженом облашћу рада.

Организациона структура стручне службе Повереника утврђена је *Правилником о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у стручној служби повереника за заштиту равноправности*. Овим актом предвиђено је да се у стручној служби Повереника образују три сектора: Сектор за поступање по притужбама, Сектор за унапређење заштите равноправности, међународну сарадњу и пројекте и Сектор за опште послове. Стручном службом руководи Повереник, а појединим секторима помоћници повереника.

У **Сектору за поступање по притужбама** обављају се послови који се односе на поступање по притужбама физичких и правних лица у случајевима дискриминације, укључујући и пружање стручне помоћи и информисање подносилаца/тељки о њиховим правима, припрему предлога мишљења, препорука и мера, подношење тужби и прекршајних пријава, прикупљање и систематизовање података о стању у области заштите равноправности, иницирање законских измена, праћења прописа и стања у вези са остваривањем и заштитом равноправности, израду појединачних и посебних извештаја и др. У оквиру овог сектора образована су два одељења: 1) Одељење за заштиту од дискриминације по основу расе, боје коже, предака, држављанства, националне припадности, етничког порекла, језика, верских или политичких убеђења и чланства у политичким, синдикалним и другим организацијама и 2) Одељење за заштиту од дискриминације по основу пола, родног идентитета, сексуалне оријентације, имовног стања, рођења, генетских особности, здравственог стања, инвалидитета, брачног и породичног статуса, осуђиваности, старосног доба, изгледа, и другим стварним, односно претпостављеним личним својствима. Предвиђено је да у овом сектору буде ангажовано 25 особа.

У **Сектору за унапређење заштите равноправности, међународну сарадњу и пројекте** обављају се послови који се односе на праћења спровођења закона и других прописа из области заштите од дискриминације, припрему аката којима се иницира доношење или измена прописа ради спровођења и унапређивања заштите од дискриминације, при чему се нарочита пажња посвећује интеграцији међународних и европских стандарда у национални правни систем. Поред отога, припремају се предлози мишљења о одредбама нацрта закона и других прописа који се тичу забране дискриминације, предлози препорука мера органима јавне власти и другим лицима за остваривање равноправности, анализе и извештаји о најчешћим, типичним и тешким случајевима дискриминације, као и годишњи и посебни извештаји. Задатак овог сектора је, такође, да припрема одговарајуће едукативне и информативне публикације којима се промовише значај поштовања и заштите равноправности, указује на забрану и штетне последице свих облика нетрпељивости, дискриминације, непоштовања принципа једнакости

и сл., као и да обавља све послове у вези са припремом и остваривањем свих облика сарадње на домаћем и међународном нивоу и припрема самосталне и заједничке пројекте који за циљ имају унапређење заштите равноправности. Ради успешног извршавања послова, у овом сектору образована су два одсека: Одсек за системска нормативно-правна питања и израду извештаја и публикација и Одсек за међународну сарадњу и пројекте. Планирано је да за обављање послова у оквиру овог сектора буде запослено 12 особа.

Сектор за опште послове формиран је ради обављања послова пријема у радни однос и остваривања права, дужности и одговорности из радног односа државних службеника и намештеника у стручној служби, израде општих и појединачних аката из области радних односа запослених у стручној служби, вредновања учинка рада државних службеника, обуке и стручног усавршавања запослених, вођења одговарајућих евиденција у области рада, материјално-финансијских и рачуноводствених послова, поступања по захтевима за слободан приступ информацијама од јавног значаја, вођења поступака јавних набавки, пријема, отпремања и архивирања поште, развијања информатичке основе за одвијање радног процеса, одржавања информатичке опреме и интернет презентације и др. Сектор за опште послове чине четири унутрашње јединице: Одсек за кадровске послове, Група за финансијско-материјалне послове, Одсек писарнице са архивом и Група за информатичке послове. За обављање послова у оквиру овог сектора планирано је запошљавање 17 особа.

У прилогу Извештаја дат је органограм Стручне службе Повереника.

2.4. Рад на обезбеђивању финансијских средстава

У задњем кварталу 2010. године урађен је предлог финансијског плана за 2011,2012. и 2013. годину, у складу са Меморандумом о буџету Републике Србије за период 2011-2013.године. Такође, поднети су на законским прописаним обрасцима извештаји Министарству финансија и Управи за трезор и започела је израда завршног рачуна за 2010.годину.

3. СТАЊЕ У ОСТВАРИВАЊУ И ЗАШТИТИ РАВНОПРАВНОСТИ

3.1. Нормативни оквир

Република Србија придаје велику важност сузбијању дискриминације и остваривању равноправности и настоји да поштује и примењује највише међународне и европске стандарде у овој области. Сагласно томе, заокружила је национални антидискриминациони нормативни оквир, усвојила и учинила делом свог законодавства најважније универзалне и регионалне споразуме у овој области и радила на усвајању и националној примени факултативних протокола уз те споразуме.

3.1.1. Релевантни међународни документи

За заштиту и унапређивање равноправности значајни су међународни уговори и остали акти настали у оквиру Уједињених нација и Савета Европе – међународних организација које су у успостављању међународних стандарда у области људских права најистакнутије и чија је чланица и наша земља.

3.1.1.1. Документи Уједињених нација

1) *Повеља Уједињених нација* у члану 55. тачка ц обавезује све чланице на „поштовање људских права и основних слобода за све, без разликовања расе, пола, језика или вере“.

2) *Универзална декларација о људским правима* у чл. 1. и 2. свим људима јамчи слободу и једнакост у достојанству и правима, без обзира на „било какву разлику као што је раса, боја коже, пол, језик, вера, политичко или неко друго опредељење, национално или друштвено порекло, власништво, рођење или неки други статус“.

3) *Конвенција УН о укидању свих облика расне дискриминације* из 1965. године,⁹ основни је документ УН у борби против расизма и дискриминације. Овом конвенцијом је, између осталог, утврђено да „државе чланице осуђују сваку пропаганду и све организације које се руководе идејама или теоријама заснованим на супериорности неке расе или групе лице извесне боје или извесног етничког порекла или које желе да оправдају или подрже сваки облик расне мржње и дискриминације.“

4) *Међународни пакт о грађанским и политичким правима* из 1966. године¹⁰ у члану 20. став 2 прокламује да ће се законом „забранити свако заговарање националне, расне или верске мржње које представља подстицање на дискриминацију, непријатељство или насиље“. Чланом 26. Пакта утврђено је: „Сви су пред законом једнаки и имају право на

⁹ Усвојена на седници Генералне скупштине УН 1965. године, а ступила је на снагу 1967. године ("Сл. лист СФРЈ", 31/67).

¹⁰ Усвојен Резолуцијом 2200А (XXI) Генералне скупштине 16. децембра 1966. године. Ступио на снагу 23. марта 1976. године, „Сл. лист СФРЈ - Међународни уговори“, 7/71.

једнаку законску заштиту без икаквог разликовања. У том погледу закон ће забранити сваку дискриминацију и зајамчити свим лицима подједнаку и ефикасну заштиту против сваке дискриминације, нарочито на основу расе, боје, пола, језика, вероисповести, политичког и било ког другог мишљења, националног и друштвеног порекла, имовине, рођења или другог статуса.“

5) *Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима* из 1966. године,¹¹ у члану 2. став 2. обавезује државе уговорнице да јамче да се права која су у њему проглашена извршавају „без икакве дискриминације засноване на раси, боји, полу, језику, вероисповести, политичком или каквом другом мишљењу, националном или друштвеном пореклу, имовини, рођењу или неком другом својству“.

6) *Конвенција о правима детета* из 1989. године,¹² у члану 2. утврђује обавезу држава чланица да поштују и обезбеђују права садржана у Конвенцији сваком детету под њиховом јурисдикцијом, без икакве дискриминације и без обзира на расу, боју коже, пол, језик, вероисповест, политичко или друго убеђење, национално, етничко или социјално порекло, имовно стање, онеспособљеност, рођење или други статус детета или његовог родитеља или законитог старатеља.

7) *Међународна конвенција о укидању свих облика дискриминације жена* из 1979. године,¹³ којом је утврђена одговорност држава чланица да елиминишу све видове дискриминације жена у остваривању грађанских, политичких, економских, социјалних и културних права, и то не само у јавном, већ и у приватном животу, укључујући и породицу.

8) *Конвенција УН о правима особа са инвалидитетом* из 2006. године¹⁴ у члану 5. утврђује обавезу држава чланица да обезбеде пуно остваривање свих људских права и основних слобода за сва лица под њиховом јурисдикцијом, без икакве дискриминације по основу инвалидности. Државе потписнице су, такође, обавезне да обезбеде једнакост особа са инвалидитетом пред законом, једнаку правну заштиту, без икакве дискриминације, и

¹¹ „Сл. лист СФРЈ - Међународни уговори, 7/71.

¹² Конвенција о правима детета, усвојена је 20. новембра 1989. године, а ступила је на снагу 2. септембра 1990. године. Конвенцију је до сада ратификовало преко 200 држава, укључујући и Југославију (Видети: Закон о ратификацији Конвенције Уједињених нација о правима детета, „Службени лист СФРЈ - Међународни уговори“, бр. 15/90 и 2/97).

¹³ Усвојена 18. децембра у Њујорку, на седници Генералне скупштине УН. СФРЈ је ратификовала Конвенцију Законом о ратификацији конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена, („Сл. лист СФРЈ - Међународни уговори“, бр. 11/81). СРЈ је чланица и Факултативног протокола уз ову Конвенцију, који је усвојен 6. октобра 1999. године у Њујорку, на седници Генералне скупштине УН, а ступио на снагу 22. децембра 2000. године (Закон о потврђивању Опционог протокола уз Конвенцију о елиминисању свих облика дискриминације жена, Сл. Лист СРЈ - Међународни уговори", 13/2002). Он важи од 28. децембра 2002. године).

¹⁴ Конвенција је усвојена на седници Генералне скупштине УН 13. децембра 2006. године у Њујорку, отворена је за потпис и ратификацију 30. марта 2007. године, а ступила на снагу 3. маја 2008. Србија је потписала Конвенцију и Опциони протокол 17. децембра 2007. године, а потврдила је Законом о потврђивању Конвенције о правима особа са инвалидитетом („Сл. Гласник РС“ бр. 42/09).

обавезне су да забране било какву дискриминацију по основу инвалидности и гарантују свим особама са инвалидитетом једнаку и ефективну правну заштиту од дискриминације.

Напред наведеним међународним уговорима установљена су и уговорна тела чија је надлежност да надзиру испуњавање уговорних обавеза држава чланица. За Србију су од значаја препоруке које ова тела упућују на основу извештаја држава чланица о извршењу обавеза које су преузете уговорима.¹⁵

3.1.1.2. Документи Савета Европе

Забрана дискриминације предвиђена је чланом 14. *Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода* из 1950. године и ојачана је *Протоколом бр. 12* уз Конвенцију из 2000. године који је омогућио свеобухватнију заштиту лица од дискриминације. Наша држава је ратификацијом Европске конвенције заједно са њеним протоколима, преузела обавезу да се свако право које њени закони гарантују оствари без дискриминације по било ком основу.

Република Србија је ратификовала и *Европску конвенцију о спречавању мучења и нечовечних или понижавајућих казни или поступака*, *Европску повељу о регионалним или мањинским језицима*, као и *Оквирну конвенцију Савета Европе о заштити националних мањина*, чији Одељак II, члан 4. став 1. гласи: "Стране уговорнице се обавезују да ће припадницима националних мањина гарантовати равноправност пред законом и једнаку законску заштиту. У том смислу забрањена је било каква дискриминација на основу припадности националној мањини".

За заштиту од дискриминације од значаја је и дугогодишња пракса Европског суда за људска права, који је развио стандарде, критеријуме и мерила за утврђивање дискриминације у остваривању законских права. Такође, значајни су и извештаји Европске комисије за борбу против расизма и нетолеранције, посебног тела Савета Европе, чији је основни задатак да сузбија расизам, ксенофобију, антисемитизам и нетолеранцију, који угрожавају људска права и демократске вредности у Европи.

¹⁵ Као чланица УН, Србија је дужна да поштује стандарде и следи препоруке садржане у актима специјализованих организација УН, њених органа, тела и агенција, као што су Конвенција Организације УН за образовање, науку и културу (UNESCO) против дискриминације у образовању из 1960. године, Конвенција бр. 159 о професионалној рехабилитацији и запошљавању лица са инвалидитетом из 1983. године, Принципи заштите ментално оболелих особа и унапређење заштите менталног здравља од 1991. године, Конвенција Међународне организације рада која се односи на дискриминацију у погледу запошљавања и занимања (ILO – С – 111) и др.

3.1.1.3. Документи Европске уније

Иако су документа ЕУ формалноправно необавезујући за Србију, оно су релевантни за област заштите од дискриминације, будући да је Република Србија 2008. године склопила *Споразум о стабилизацији и придруживању са ЕУ*¹⁶ (ССП) и 2009. године поднела захтев за чланство у Европској унији. Потписивањем и ратификацијом ССП са ЕУ, Србија се обавезала на постепено усклађивање законодавства са правним тековинама ЕУ, као и на његову доследну примену. Сагласно томе, борба против дискриминације представља једну од основних обавеза Републике Србије, имајући у виду политичке критеријуме приступања ЕУ, дефинисане закључцима Европског савета у Копенхагену 1993. године, који се односе на стандарде из области владавине права, људских права и заштите мањина.

Спречавање дискриминације је обавеза Србије која проистиче и из *Одлуке Савета од 18. фебруара 2008. године о принципима, приоритетима и условима Европског партнерства са Републиком Србијом укључујући и Косово према Резолуцији 1244 Савета безбедности Уједињених нација од 10. јуна 1999. и о укидању Одлуке 2006/56/ЕС*.¹⁷ Њоме је као краткорочни приоритет предвиђено усвајање свеобухватног закона против дискриминације и обезбеђивање одговарајуће институционалне подршке жртвама, док као средњорочни приоритет предвиђа спровођење законодавства о спречавању свих облика дискриминације.

Спречавање дискриминације и унапређивање људских и мањинских права и права Рома утврђени су као приоритет у *Вишегодишњем индикативном планском документу 2008-2011. за Србију*,¹⁸ а као један од резултата, од Србије се очекује “успостављање добре праксе судске примене антидискриминационог законодавства”. За Србију су релевантне и препоруке из извештаја Европске комисије о непретку Србије у европским интеграцијама које се односе на заштиту од дискриминације: *Извештај Европске комисије о напретку Србије за 2008. године, Извештај Европске комисије о напретку Србије за 2009. год. и Извештај Европске комисије о напретку Србије за 2010. годину*.

У праву ЕУ општа забрана дискриминације налази се у одредбама члана 13. Уговора којим се оснива Европска заједница (ЕЗ Уговор). Ступањем на снагу Уговора из Амстердама, на основу новог члана 13., ЕУ унија је добила посебна овлашћења у сфери борбе против дискриминације по основу пола, расног или етничког порекла, верског убеђења или веровања, одређеног инвалидитета, старости и сексуалне опредељености, укључујући и могућност да доноси правне акте ради спречавања и отклањања дискриминације по датим основама. У Уговору из Лисабона, потписаном 13. децембра 2007. године, у члану 2. став 3.

¹⁶ Закон о потврђивању Споразума о стабилизацији и придруживању између Европских заједница и њихових држава чланица, са једне стране, и Републике Србије, са друге стране, „Сл. гласник РС“, бр. 83/08.

¹⁷ 2008/213/ЕЗ.

¹⁸ http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/mipd_serbia_2008_2010_en.pdf.

наводи се, поред осталог, да ће се ЕУ борити против социјалне искључености и дискриминације, и промовисаће социјалну правду и заштиту, равноправност између жена и мушкараца и солидарност између генерација и заштиту права детета. Овим уговором постала је обавезујућа Повеља о основним правима у ЕУ из 2000. године, којом је у члану 21., поред осталог, забрањен сваки вид дискриминације која се заснива на полу, раси, боји коже, етничком или социјалном пореклу, генетским особинама, језику, религији или увређу, политичком или било ком другом мишљењу, припадности националној мањини, имовини, рођењу, инвалидитету, животном добу или сексуалној оријентацији, уз истицање значаја начела равноправности полова (члан 13.).

У области заштите од дискриминације од значаја су директиве ЕУ, као секундарни извори права, међу којима су најзначајније: Директива Савета Европске уније 2000/43/ЕЦ, за спровођење принципа једнаког третмана особа без обзира на расно и етничко порекло; Директива Савета Европске уније 2000/78/ЕЦ, која успоставља општи оквир за равноправан третман у запошљавању и професији; Директива Савета Европске уније 2002/73/ЕЦ за спровођење принципа једнаког третмана жена и мушкараца у погледу запошљавања, стручне обуке и напредовања и услова рада; Директива Савета Европске уније 2004/113/ЕЦ, имплементацији принципа једнаких могућности и једнаког третмана мушкараца и жена у приступу добрима и услугама; Директива Савета Европске уније 2006/54/ЕЦ имплементацији принципа једнаких могућности и једнаког третмана мушкараца и жена у области запошљавања и занимања; Директива Савета Европске уније 2010/41/ЕУ о примени принципа једнаког третмана мушкараца и жена који су samozапослени и др.

3.1.2. Прописи Републике Србије

3.1.2.1. Устав

Уставни основ забране дискриминације је члан 21. Устава Републике Србије, који забрањује дискриминацију и утврђује да су пред Уставом и законом сви једнаки; да свако има право на једнаку законску заштиту, без дискриминације; да је забрањена свака дискриминација, непосредна или посредна, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичког или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости и психичког или физичког инвалидитета. У истом члану Устав Републике Србије прописује и да се не сматрају дискриминацијом посебне мере које Република Србија може увести ради постизања пуне равноправности лица или групе лица која су суштински у неједнаком положају са осталим грађанима. И многе друге одредбе Устава Републике Србије забрањују дискриминацију: члан 1. Устава Републике Србије, који прокламује равноправност грађана и тиме забрањује дискриминацију, утврђујући да је „Република Србија држава српског народа и свих грађана који у њој живе, заснована на владавини права и социјалној правди, начелима грађанске

демократије, људским и мањинским правима и слободама и припадности европским принципима и вредностима“, члан 15. који прописује да држава јемчи равноправност жена и мушкараца и развија политику једнаких могућности, члан 76. Устава Републике Србије, који се односи на забрану дискриминације националних мањина и којим је утврђено да се „припадницима националних мањина јамчи равноправност пред законом и једнака законска заштита“, те да је забрањена било каква дискриминација због припадности националној мањини, при чему се не сматрају дискриминацијом посебни прописи и привремене мере које Република Србија може увести ради постизања пуне равноправности између припадника националне мањине и грађана који припадају већини.

3.1.2.2. Прописи антидискриминационог законодавства

Народна Скупштина Републике Србије је у марту 2009. године, усвојила *Закон о забрани дискриминације*. Иако је доношење закона било пропраћено значајним политичким полемикама и критичким расправама које су се водиле у стручним круговима поводом појединих одредаба тадашњег предлога закона, само усвајање закона јесте значајан корак у заштити дискриминисаних и рањивих група у Србији и даљем развоју демократије.

Овим оквирним и основним антидискриминационим законом установљен је целовит и свеобухватан систем заштите од дискриминације у Републици Србији. Њиме је уређена општа забрана дискриминације, облици и случајеви дискриминације, као и поступци заштите од дискриминације, и установљен је Повереник за заштиту равноправности. Дискриминација је дефинисана као „*свако неоправдано прављење разлике или неједнако поступање, односно пропуштање (искључивање, ограничавање, или давање првенства), у односу на лица или групе, као и на чланове њихових породица, или њима блиска лица, на отворен или прикривен начин, а који се заснива на раси, боји коже, прецима, држављанству, националној припадности или етничком пореклу, језику, верским или политичким убеђењима, полу, родном идентитету, сексуалној оријентацији, имовном стању, рођењу, генетским особеностима, здравственом стању, инвалидитету, брачном и породичном статусу, осуђиваности, старосном добу, изгледу, чланству у политичким, синдикалним и другим организацијама и другим стварним, односно претпостављеним личним својствима*“ (члан 2. став 1. тачка 1). Дефинисани су различити облици и случајеви дискриминације у складу са међународним и европским стандардима. Регулисана је грађанскоправна заштита од дискриминације тако што су одредбама садржаним у VI делу ЗЗД, под насловом „Судска заштита“, у чл. 41-46., предвиђени видови грађанскоправне заштите која се може пружити у случају дискриминације, без обзира на основ дискриминације, и регулисан је посебан парнични поступак у коме се ова грађанскоправна заштита остварује.

Законом о заштити права и слобода националних мањина из 2002. године забрањен је сваки облик дискриминације припадника националних мањина на

националној, етничкој, расној и језичкој односи и уређена је заштита националних мањина од сваког облика дискриминације у остваривању права и слобода.

У *Закону о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом* из 2006. године, којим је уређен општи режим заштите од дискриминације по основу инвалидности, посебни случајеви дискриминације особа са инвалидитетом, поступак заштите особа изложених дискриминацији, као и мере које држава предузима ради подстицања равноправности и социјалне укључености особа са инвалидитетом (члан 1.). Овај закон дефинише дискриминацију, прописује забрану свих облика и случајеве дискриминације и регулише судску заштиту особама које трпе дискриминацију.

Закон о равноправности полова Републике Србије из 2009. године уређује стварање услова за вођење политике једнаких могућности остваривања права жена и мушкараца, доношење прописа и предузимање посебних мера за спречавање и отклањање дискриминације засноване на полу, брачном или породичном статусу, трудноћи или родитељству (члан 1.). Овим законом забрањује се сваки вид непосредне и посредне дискриминације (члан 4.), јемчи се равноправност полова, предвиђа предузимање посебних мера за постизање равноправности полова и регулише судска заштита од дискриминације по основу пола.

Забрана дискриминације садржана је у многим законима којима се уређују поједине области друштвених односа.

У *Закону о раду* из 2005. године, са изменама од 2009. године,¹⁹ забрањена је дискриминација запослених и лица која траже запослење по било ком личном својству (члан 18.), и то у погледу услова за запошљавање и избор кандидата за обављање одређеног посла, услова рада и свих права из радног односа; образовања, оспособљавања и усавршавања; напредовања на послу и отказа уговора о раду (члан 20.). Закон изричито прописује да су ништаве одредбе уговора о раду којима се утврђује дискриминација по било ком личном својству (члан 20. став 2.). *Законом о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа с инвалидитетом* из 2009. године²⁰ обезбеђена свеобухватна институционална подршка запошљавању и активном учешћу лица с инвалидитетом у друштвеном животу. *Закон о здравственој заштити* из 2005. године²¹ у члану 20. забрањује дискриминацију у пружању здравствених услуга по било ком личном својству. *Закон о основама система образовања и васпитања* из 2009. године²² прописује начело једнакости у остваривању права на образовање и васпитање без обзира на било коју личну особину (члан 6.). *Закон о црквама и верским заједницама* из 2006. године²³ јемчи право на слободу мисли, савести и вероисповести и забрањује верску дискриминацију прописујући да нико не може бити узнемираван, дискриминисан или привилегован због својих верских

¹⁹ "Сл. гласник РС", бр. 24/05, 61/05 и 54/09.

²⁰ "Сл. гласник РС", бр. 36/09

²¹ "Сл. гласник РС", бр. 107/05 и 72/09 - др. закон.

²² "Сл. гласник РС", бр. 73/09.

²³ „Сл. гласник СР“, бр. 36/06.

уверења, припадања или неприпадања верској заједници, учествовања или неучествовања у богослужењу и верским обредима и коришћења или некоришћења зајемчених верских слобода и права (члан 2.). Антидискриминациона клаузула садржана је и у *Закону о запошљавању и осигурању за случај незапослености*²⁴, *Закону о високом образовању*²⁵ (2005), *Закону о јавном информисању*,²⁶ *Закону о радиодифузији*,²⁷ *Закону о слободном приступу информацијама од јавног значаја*,²⁸ *Закону о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама*²⁹ *Законом о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица*³⁰ и неким другим законима.

Кривичноправна заштита од дискриминације уређена је *Кривичним закоником Републике Србије*,³¹ који предвиђа три кривична дела у вези са забраном дискриминације: повреду равноправности (члан 128.), повреду права употребе језика и писма (члан 129.) и расну и другу дискриминацију (члан 387.). Прописан је читав низ кривичних дела против људских права и слобода, као што су: повреда слободе изражавања националне или етничке припадности (члан 130.), повреда слободе исповедања вере и вршења верских обреда (члан 131.), повреда слободе говора и јавног иступања (148.), спречавање политичког, синдикалног и другог удруживања и деловања (члан 152.) и др. Изменама Кривичног законика од 2009. год. измењен је и члан 387. који забрањује расну и другу дискриминацију. Додата су два нова става који инкриминишу промоцију и позивање на мржњу, насиље и дискриминацију и јавне претње за извршење кривичних дела према лицу или групи лица на основу неког њиховог личног својства. Измене су резултат сагледавања ситуације у друштву и израз су политичке воље државе да се обрачуна са екстремним неофашистичким групама чије деловање је значајно ојачало у претходном периоду.³²

У појединим правним актима установљене су посебне мере (мере афирмативне акције) за унапређивање равноправности појединих депривираних друштвених група. У круг ових аката спадају посебни антидискриминациони закони, као и други закони, као што је, нпр. *Закон о запошљавању и осигурању за случај незапослености, подзаконски*. Посебне мере су предвиђене и појединим подзаконским актима, као што је, нпр. *Закључак Владе Републике Србије о повећању учешћа припадника националних мањина у органима државне управе*.³³ Највећи број посебних мера предвиђен је стратешким документима, као што су: *Стратегија за унапређење положаја Рома у Републици Србији и Акциони план за*

²⁴ "Сл. гласник РС", бр. 38/09.

²⁵ „Сл. гласник РС”, бр. 97/08.

²⁶ „Сл. гласник РС”, бр. 43/03.

²⁷ "Сл. гласник РС", бр. 42/02.

²⁸ "Сл. гласник РС", бр. 120/04.

²⁹ "Сл. гласник РС", бр. 68/03.

³⁰ „Сл. гласник РС”, бр. 85/05.

³¹ "Сл. гласник РС", бр. 85/05, 88/05 - испр., 107/05 - испр., 72/09 и 111/09.

³² Видети: Људска права у Србији 2009, право, пракса и међународни стандарди људских права, Београдски центар за људска права,

<http://www.bgcentar.org.rs/images/stories/Datoteke/ljudska%20prava%20u%20srbiji%202009.pdf>

³³ "Сл. гласник РС", бр. 40/06.

*спровођење Стратегије за унапређивање положаја Рома у Републици Србији (2009), Национална стратегија за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности (2009), Стратегија реинтеграције повратника по основу споразума о реадмисији са Акционим планом за њену примену (2009), Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом (2006), Национални план акције за децу (2004), Национална стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља (2008), Национална стратегија за младе (2008), Стратегија развоја социјалне заштите (2006), Национална стратегија за решавање питања избеглих и интерно расељених лица (2002), Национална стратегија за борбу против ХИВ/АИДС (2005), Национална стратегија о старењу (2006.), Стратегија развоја заштите менталног здравља (2007).*³⁴

3.2. Опис стања у остваривању и заштити равноправности

Република Србија је успоставила добар правни оквир за остваривање и заштиту равноправности, поштујући међународне стандарде и ослањајући се на искуства у упоредном праву. Избором поверенице за заштиту равноправности у мају 2009. године, започео је процес успостављања самосталне и независне институције којој је намењена кључна улога у спречавању дискриминације и унапређивању заштите од дискриминације. Овај процес је још увек у почетној фази, иако се интензивно предузимају активности како би се обезбедили елементарни људски и технички ресурси који су неопходни за ефикасан и делотворан рад институције.

Упркос извесним позитивним помацама на плану спречавања дискриминације, ова негативна појава још увек је веома раширена. На то указују извештаји појединих државних органа и организација цивилног друштва које прате ову појаву и упознате су са негативним искуствима грађанки/грађана, као и резултати истраживања јавног мњења. На основу прикупљених података из ових извора, као и на основу запажања и увида Повереника, у даљем тексту укратко је описано стање у остваривању и заштити равноправности, уз указивање на најраширеније видове дискриминације.

3.2.1. Дискриминација на основу пола

Дискриминација на основу пола један је од најраширенијих видова дискриминације, упркос томе што на нормативном нивоу жене и мушкарци имају једнака права. Кључни узроци ове појаве су чврсто укорењени, традиционални, патријархални стереотипи у вези са

³⁴ "Сл. гласник РС", бр. 8/2007.

улогама и обавезама жена и мушкараца у породици и широј заједници.³⁵ Истраживања показују да су жене у неповољнијем положају у односу на мушкарце у свим областима друштвеног живота, при чему су с аспекта остваривања једнаких могућности за пуно остваривање људских права посебно угрожене припаднице из тзв. двоструко или вишеструко дискриминисаних група, као што су припаднице националних мањина и мањинских група, Ромкиње, жене са инвалидитетом, самохране мајке, избегле или расељене жене, сиромашне жене, жене са села, жене другачије сексуалне оријентације и друге.³⁶ Негативне последице структуралне и индиректне дискриминације жена евидентне су у свим областима друштвеног живота, од којих се посебно издвајају: дискриминација жена у домену учешћа у одлучивању, дискриминација жена у економској сфери и образовању, родно засновано насиље и родна неједнакост у медијима.

Према расположивима статистичким подацима,³⁷ право на равноправно учешће жена и мушкараца у процесима одлучивања о јавним пословима још увек није остварено, о чему сведочи податак да је само 21,2% жена међу посланицима Народне скупштине, 21,3% жена у скупштинама јединица локалне самоуправе, 18,5% жена у Влади РС, 22,7% њих међу државним секретарима, а међу помоћницима министра 42,6%.³⁸ Само 4% жена су председнице општина.³⁹

Дискриминација жена је евидентна и у економској сфери. Стопа незапослености жена за половину је већа од стопе незапослености мушкараца. Разлика у висини плата између мушкараца и жена је 16%, а удео жена у власништву укњижених објеката је 29,7%. Жене учествују са 30,5% на управљачким местима у друштву и привреди, а од тога на директорским местима са 20,8%, а на челу управних одбора са 14,3%. Посебно је висок ниво економске неједнакости која је последица вишеструке дискриминације. Тако су, нпр. жене

³⁵ Такав је налаз садржен и у Закључним коментарима Комитета за елиминацију дискриминације жена: Република Србија CEDAW/C/SCG/CO/1, http://www.womenngo.org.rs/images/CEDAW/zakljucni_komentari_cedaw_komiteta.republika_srbija.pdf.

³⁶ Видети: Национална стратегија за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности, 2008 – 2014. „Сл. гласник РС“, бр. 15/2009.

³⁷ Треба истаћи да у Србији још увек не постоји родно осетљива статистика - сакупљање и обрада података према полу. Значајан напредак оствариле су једино Национална служба за запошљавање и Републички завод за статистику када је у питању родно осетљива евиденција и статистика, али још увек недовољан да би се континуирано пратили, истраживали и анализирали подаци о положају жена. У статистикама недостају информације о статусу жена припадница мањина и маргинализованих група, као што су Ромкиње, избегле и расељене жене, мигранткиње, жене са инвалидитетом, жене из сеоских средина, старије жене, жене у затвору и притвору, жене са психички измењеним понашањем, сиромашне жене, самохране мајке, лезбејке, женска деца и сл. На овај проблем указано је и у Закључним коментарима Комитета за елиминацију дискриминације жена: Република Србија, CEDAW/C/SCG/CO/1, http://www.womenngo.org.rs/images/CEDAW/zakljucni_komentari_cedaw_komiteta.republika_srbija.pdf

³⁸ Видети: Национална стратегија за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности.

³⁹ Видети белешку са Округлог стола на тему “Равноправно учешће жена у јавном животу - изазови и могућности за родну равноправност на локалном нивоу”, Сталне конференције градова и општина, 10. 11. 2009. <http://www.la21serbia.org>.

избеглице за 15% више незапослене, расељена лица за 32%, а Ромкиње 39% у односу на општи просек незапослености жена.

У домену образовања, родна неједнакост на нижим нивоима је скоро у потпуности елиминисана у већинском становништву, али и даље постоји у појединим мањинским групама, посебно код ромске деце, деце на селу и деце са сметњама у развоју. На вишим нивоима образовања евидентан је тренд све већег учешћа женске омладине, тако да проценат студенткиња надмашује проценат студената, али се ова предност губи на последипломским студијама (међу магистрима наука има 32,6% жена, а међу докторима наука има их само 30,4%).⁴⁰ Родна неједнакост огледа се и у сегрегацији образовних профила, где и даље преовлађује традиционална подела на „мушка” и „женска” занимања. Мало је жена на техничким факултетима, што доводи до веће техничке неписмености жена и касније их додатно маргинализује на тржишту рада. Дискриминација жена евидентна је и у погледу учешћа у управљачким структурама образовних и научних институција. У досадашњем периоду било је само шест ректорки, а међу члановима Српске академије наука је само 6% жена.

Насиље у породици, сексуално насиље, трговина женама и други облици родно заснованог насиља веома су раширене појаве. На то превасходно указују истраживања невладиних организација, будући да се на нивоу државе не води евиденција о појединим облицима родно заснованог насиља. Најчешћи видови родно заснованог насиља су насиље у породици и партнерском односу, сексуално насиље над женама и трговина женама. Насиљу су посебно изложене жене из маргинализованих и вишеструко дискриминисаних група (Ромкиње, жене са инвалидитетом, избегле и расељене жене, жене које живе у истополним заједницама, жене са психички измењеним понашањем, жене зависне од алкохола, дроге и медикамената, жене са ХИВ/АИДС вирусом, хроничне болеснице, мигранткиње, сиромашне жене, женска деца, старице, жене из сеоских средина и друге вишеструко дискриминисане групе).⁴¹ Дошло је до повећања насиља у породици, мада се многи случајеви не пријављују и надлежне институције често не реагују на одговарајући начин. Постојећи механизми правне заштите од родно заснованог насиља у пракси нису ефикасни и делотворни, не постоје протоколи о поступању полиције, нити је остварена сарадња и мултисекторско повезивање међу институцијама надлежним за поступање.⁴² Током судских поступака за заштиту од насиља жене су изложене секундарној виктимизацији и није им обезбеђена одговарајућа психосоцијална помоћ и подршка. Ромкиње су изложене дискриминацији у остваривању права на заштиту од родно заснованог насиља, посебно у погледу смештаја у сигурне куће и

⁴⁰ Видети: Национална стратегија за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности.

⁴¹ Алтернативни извештај Комитету CEDAW, 2007.
http://www.womenngo.org.rs/images/CEDAW/srbija_alternativni_izvestaj-kombinovano.pdf.

⁴² Алтернативни извештај Комитету CEDAW, 2007.
http://www.womenngo.org.rs/images/CEDAW/srbija_alternativni_izvestaj-kombinovano.pdf.

прихватилишта.⁴³ У медијима се родно засновано насиље по правилу представља сензационалистички.⁴⁴ Још увек не постоји национални план за борбу против насиља над женама, који би омогућио систематско деловање у правцу сузбијања овог облика насиља и пружања адекватне правне заштите и психо-социјалне помоћи и подршке жртвама.

Родну неједнакост подржавају и образовни садржаји, који су андроцентрични, анахрони и дискриминаторски и доприносе стереотипизирању мушкараца и жена.⁴⁵ Слика жена у медијима још увек је стереотипична и дискриминаторна. Извештавање је често сексистичко, велики је број понижавајућих или порнографских медијских производа, у представљању мушкараца и жена није остварен баланс, као ни подједнако учешће мушкараца и жена у уређивачкој политици.⁴⁶

3.2.2. Дискриминација на основу националне припадности

Иако је суштина аутономије националних мањина дефинисана Уставом и посебним законима – Законом о заштити права и слобода националних мањина (2002) и Законом о националним саветима националних мањина (2009), органи државне управе који би требало да обезбеде остваривање ових права нису успоставили одговарајуће начине како би се то у свакодневном животу, у различитим условима применило. У многим областима остваривање појединих права националних мањина отежава или онемогућава недостатак подзаконских аката, упутстава, правилника и других аката које би органи управе требало да донесу.

На основу истраживања Заштитника грађана из 2009⁴⁷. о заступљености припадника националних мањина у државним органима и јавним предузећима Заштитник грађана истиче да осим Министарства спољних послова и Министарства унутрашњих послова, ниједан други орган управе не води рачуна о томе да приликом запошљавања обезбеди одговарајућу заступљеност припадника националних мањина. Што се тиче јавних служби и јавних предузећа ситуација је повољнија јер подаци указују на то да Управа царина, Пореска управа, Управа за трезор, Телеком и ПТТ воде рачуна о националној структури запослених. Настојећи да заштити интересе грађана припадника националних мањина у вези са заступљеношћу у раду јавних служби Заштитник грађана је Мишљењем, које је упутио Народној скупштини, подржао амандмане Посланичке групе националних мањина којим је

⁴³ Паралелни извештај Европског центра за ромска права, Бибије, Еуреке и Женског простора Комитету Уједињених нација за елиминацију дискриминације жена са коментарима на Иницијални извештај Републике Србије, 2007. <http://www.womenngo.org.rs/images/CEDAW/romkinje-srpski.pdf>

⁴⁴ Национална стратегија за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности.

⁴⁵ Видети: Напредак у реализацији Миленијумских циљева развоја у Републици Србији, Влада РС, 2009. <http://www.inkluzija.gov.rs/wp-content/uploads/2010/04/Milenijumski-ciljevi.pdf>; образовање за родну равноправност, <http://www.gendernet.rs>

⁴⁶ Национална стратегија за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности.

⁴⁷ http://www.ombudsman.rs/pravamanjina/attachments/409_SAOPSTENJE%20ZG%20U%20VEZI%20SA%20ZAPOSLJAVANJEM%20NACIONALNIH%20MANJINA.pdf

обезбеђено да се приликом рационализације рада локалних самоуправа води рачуна о томе да припадници националних мањина буду одговарајуће заступљени у њиховом раду и службама.

Најчешће жртве дискриминације по основу националне припадности су Роми, при чему је дискриминација најизраженија у области запошљавања, образовања, здравства и становања. Многи етнички мотивисани напади у којима су жртве били Роми, а који су забележени ранијих година, нису истражени и санкционисани на одговарајући начин. Говор мржње усмерен ка Ромима чест је и широко распрострањен, мада се ретко и неадекватно кажњава.⁴⁸

Још увек је актуелан проблем недостатка личних докумената са којим се суочавају припадници и припаднице ромске популације, што их онемогућава да остварују основна људска права. Процењује се да око 2000 Рома није уписано у матичну књигу рођених, међу којима је највише оних присилно расељених с Косова и Метохије.⁴⁹ Важећа процедура уписа у матичну књигу рођених праћена је многим потешкоћама и не обезбеђује да упис буде брз и ефикасан.

Многи случајеви изазивања националне, расне и верске мржње и нетрпељивости не наилазе на реакцију надлежних органа, а рад на њиховом процесуирању често је спор и неефикасан. Према неонацистичким и фашистичким организацијама и удружењима која заговарају мржњу и нетрпељивост према припадницима националних мањина не предузимају се делотворене мере како би се спречило њихово деловање.

Неслагања у погледу тога да ли су Власи посебна национална мањина, или део румунске националне мањине, и даље су присутна. Иако национални савет Влаха постоји независно од националног савета Румуна, његово деловање је такво да уноси конфузију и недоумице када је одређење Влаха као националне мањине у питању. Национални савет влашке националне мањине је прогласио румунски књижевни језик језиком влашке националне мањине, а у марту су на прославу трогодишњице оснивања Националног савета били позвани амбасадор Румуније у Србији Јон Маковеј и председник Комисије за спољну политику Сената Румуније Титус Корлецеан, који су тада изјавили да ова мањина у Србији треба да ужива права која имају Срби у Румунији, а Корлецеан је изјавио да су Власи и Румуни један народ јер говоре истим, румунским језиком. Један део чланова Националног савета, који у њему представља мањину, сматра да већина у савету, „под утицајем из Румуније“, жели да влашку популацију „прекрсти“ у румунску⁵⁰. На другој страни, председник Националног савета Живослав Лазић сматра да „теза о румунизацији Влаха потиче од људи злих намера чија је заправо жеља асимилација Влаха“⁵¹. Језик влашке

⁴⁸ Људска права у Србији 2009, Право, пракса и међународни стандарди људских права, <http://www.bgcentar.org.rs/images/stories/Datoteke/ljudska%20oprava%20u%20srbiji%202009.pdf>

⁴⁹ Правно невидљива лица у Србији, <http://www.praxis.org.rs>.

⁵⁰ „Влахе прекрштавају у Румуне“, Политика, 9. март, стр. 16

⁵¹ „Власи источне Србије – од асимилације до румунизације“, Политика, 18. мај, стр. 1

националне мањине је ипак промењен из румунског у српски језик, од стране актуелног Националног савета влашке националне мањине, 06. новембра 2010. године на седници у Жагубици.

Када се говори о кршењу права влашке или румунске националне мањине у источној Србији, најчешће се наводи немогућност или ометање вршења верских обреда на румунском језику у овом крају Србије. О инцидентима у којим је спречавано вршење православних обреда на румунском језику обавештен је приликом посете Србији Саветодавни комитет о оквирној конвенцији о заштити националних мањина, а о овим инцидентима су извештавали и Центар за развој цивилног друштва из Зрењанина и Одбор за људска права из Неготина. Саветодавни комитет о оквирној конвенцији за заштиту националних мањина је препоручио државним властима да се, као и до сада, не мешају у расправе о етничкој припадности Влаха, што је у складу са принципом самоодређења дефинисаним чланом 3. Конвенције.

3.2.3. Дискриминација на основу сексуалне оријентације

Дискриминација по основу сексуалне оријентације је веома раширена појава и у јавним и у приватном простору, првенствено због екстремно негативне друштвене перцепције ЛГБТ особа (лезбејке, гејеви, бисексуалне и трансродне особе) и високог нивоа хомофобије. ЛГБТ популација спада у најрањивије групе јер се свакодневно суочава са маргинализацијом, дискриминацијом, шиканирањима, претњама, насиљем и говором мржње.⁵² Специфичност положаја ЛГБТ популације се огледа и у чињеници да су они једина група чије се право на јавно окупљање оспорава и око којег се последњих година води дебата у јавности, иако постоји уставна гаранција слободе окупљања.

Годинама уназад случајеви насиља и дискриминације над ЛГБТ особама нису наилазили на адекватну реакцију надлежних институција система,⁵³ нити су предузимане мере да се јавност сензибилише и промовише толеранција према сексуалним мањинама.⁵⁴ О проблемима ЛГБТ особа почело је више да се говори током 2009. године, поводом оптказивања Параде поноса. Овај скуп је отказан због тога што власти нису могле да гарантују безбедност учесника/ка у условима изражавања отворених претњи организаторима и учесницима од стране екстремистичких и десничарских група, као и због створене атмосфере линча, што је допринело осећају несигурности. Заокрет је учињен 2010. године, када је парада поноса одржана уз јако полицијско обезбеђење, након јасне подршке коју су дали многи високи државни званичници, јавне личности, као и представници међународних организација.

⁵² Видети: Дискриминација у Србији 2008. и Дискриминација у Србији 2009., извештаји Коалиције против дискриминације, Центар за унапређивање правних студија.

⁵³ Видети: Мапа хомофобичних напада, <http://www.gsa.org.rs/izvestaji/Gay-Bashing-Map-GSA.pdf>.

⁵⁴ Нема повлачења, нема предаје, Извештај о стању људских права ЛГБТ особа у Србији, 2009. <http://www.gsa.org.rs/izvestaji/GSA-izvestaj-2009.pdf>

Упркос извесним позитивним помацама, случајеви дискриминације, насиља и говора мржње према ЛГБТ особама углавном се не процесуирају на адекватан начин. При томе полиција, тужилаштво и судови показују изразиту спорост и неефикасност у раду на случајевима насиља према ЛГБТ особама. ЛГБТ особе су често изложене дискриминацији и узнемиравању на радном месту, а да послодавци не предузимају мере у циљу њихове заштите и спречавања дискриминације.⁵⁵ Дискриминација сексуалних мањина изражена је и у погледу могућности коришћења јавних простора за одржавање скупова и манифестација.

Једна од веома раширених предрасуда у погледу ЛБТ особа јесте да су оне болесне. Ипак, министарство надлежно за област здравља, као и лекарска удружења не предузимају кораке за превазилажење ове предрасуде, већ се дешава да управо лица са стручним ауторитетом својим изјавама шире и појачавају ову предрасуду. Невладине организације бележе и случајеве нестручног и непрофесионалног односа здравствених радника према ЛГБТ особама⁵⁶

У појединим школским уџбеницима и другим наставним материјалима срећу се текстови који на неадекватан начин интерпретирају хомосексуалност и доприносе развијању предрасуда, стереотипа и хомофобичних ставова, које наставници често износе и у комуникацији са ученицима.⁵⁷

Многи медији преносе говоре мржње, претње и дискриминаторне ставове према ЛГБТ особама, што се још увек толерише и не наилази на адекватну реакцију правосудских органа.⁵⁸

3.2.4. Дискриминација на основу инвалидитета

Особе са инвалидитетом још увек су изложене разним видовима непосредне и посредне дискриминације у свим областима друштвеног живота. Према оцени самих особа са инвалидитетом, дискриминација је најизраженија у области образовања, приступачности јавних објеката и површина и запошљавања.⁵⁹

Иако су започеле активности на остваривању инклузивног образовања, још увек су чести случајеви дискриминације деце са сметњама у развоју, са физичким и менталним инвалидитетом, у остваривању права на образовање, које уважава њихове образовне и васпитне потребе. Највећи број факултета, основних и средњих школа, студентских домова и

⁵⁵ Предрасуде на видело – хомофобија у Србији 2010.године, Истраживање и анализа јавног мњења, ЛГБТ популације и дискриминације на радном месту, <http://www.mc.rs/predrasude-na-videlo---homofobija-u.4.html?eventId=7578>

⁵⁶ Нема повлачења, нема предаје, Извештај о стању људских права ЛГБТ особа у Србији, 2009.

⁵⁷ Нема повлачења, нема предаје, Извештај о стању људских права ЛГБТ особа у Србији, 2009.

⁵⁸ Годишњи извештај о положају LGBTIQ популације у Србији, 2009.
<http://www.labris.org.rs/images/npublikacije/izvestajSR.pdf>

⁵⁹ Цивилно друштво против дискриминације, <http://www.forum-osi.org/download/studija/civilno%20drustvo.pdf>.

интерната није приступачно и физички прилагођено особама са инвалидитетом. Уџбеници и наставни материјали нису пролагођени потребама особа са инвалидитетом. Због неинформисаности и бројних предрасуда, многи васпитачи и наставници не желе да имају децу у одељењима и групама са којима раде⁶⁰ Нису обезбеђени услови за прихват деце са хендикепом у вртиће, што доводи до сегрегације ове деце и отежава њихово касније укључивање у редовно школовање.⁶¹ У Србији је у школској 2010/2011 уписано 95% деце одговарајућег узраста за први разред. Преосталих 5% су деца са сметњама у развоју и ромска деца, што указује на посебну друштвену рањивост ове две групе деце.

Један од основних проблема у остваривању равноправности особа са инвалидитетом огледа се у неприступачности јавних објеката и површина, као и у непостојању адекватних техничких услова за остваривање права у области здравствене заштите. Тако се, нпр. процењује се да је само 5% стоматолошких ординација опремљено за пружање услуга тој категорији становништва, док у само три града у Србији постоје мобилне стоматолошке екипе које су у стању да пруже адекватну здравствену заштиту непокретним особама. Често се деци са сметњама у развоју стоматолошке услуге пружају у тоталној анестезији, иако то није неопходно, а познато је да тотална анестезија може имати и негативне последице по здравље детета. Бележе се и случајеви одбијања пружања здравствених и других услуга особама са инвалидитетом, као и њихово узнемиравање, вређање и омаловажавање приликом коришћења услуга.⁶²

Дискриминација особа са инвалидитетом евидентна је и у области запошљавања. Иако је примена Закона о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом дала извесне резултате, још увек није остварен задовољавајући ниво њихове инклузије у радни процес. Од почетка примене овог закона, посао је нашло 5290 особа са инвалидитетом.⁶³ Ипак, процењује се да је само око 13% особа са инавидитетом радно ангажовано.⁶⁴

Остваривање равноправности у информисању и култури знатно је отежано јер је мали број медијских производа који су прилагођени потребама особа са инвалидитетом, а многе културне установе нису им приступачне.

Посебно је изражена дискриминација жена са инвалидитетом, које су често изложене неравноправном третману приликом остваривања правне заштите и других

⁶⁰ Другачији међу вршњацима, Испитивање ставова васпитача и учитеља у Панчеву према укључивању деце са сметњама у развоју у редовне групе вртића и школа, <http://www.velikimali.org/doc/DrugacijiMedjuVrsnjacima.pdf>. , Положај младих са хендикепом у средњем образовању, <http://www.adsyu.org/brosure/REFINE.pdf>.

⁶¹ Инклузивно образовање - перспективе у Србији и искуства из окружења, [http://www.adsyu.org/brosure/inkluzivno\(sa%20oslikama\).pdf](http://www.adsyu.org/brosure/inkluzivno(sa%20oslikama).pdf), Извештај о дискриминацији деце са сметњама у развоју у Србији у 2009. години, <http://www.velikimali.org/doc/izvestajodiskriminaciji2009VelikiMali.pdf>

⁶² Цивилно друштво против дискриминације.

⁶³ <http://balkanshumanrights.org/2010/12/03/o-polozaju-osoba-sa-invaliditetom/>

⁶⁴ Билтен ВеликиМали, <http://www.velikimali.org/doc/VelikiMali%20IV.pdf>

видова помоћи и подршке у случајевима родно заснованог насиља и других видова повреда права.⁶⁵

3.2.5. Верска дискриминација

Устав Републике Србије⁶⁶ прописује да су цркве и верске заједнице равноправне и одвојене од државе. Положај цркава и верских заједница регулисан је Законом о црквама и верским заједницама.⁶⁷ Овај закон признаје седам „традиционалних“ верских заједница – Српска православна црква, Римокатоличка црква, Словачка евангелистичка црква, Хришћанска реформаторска црква, Евангелистичка хришћанска црква, Исламска заједница и Јеврејска заједница. У Извештају⁶⁸ о међународним верским слободама у свету за 2007. годину наводи се да су многе невладине организације, верске заједнице, Организација за безбедност и сарадњу у Европи (ОЕБС) и Венецијанска комисија Савета Европе критиковале Закон о црквама и верским заједницама. Неке од замерки које су тада изнете су да Српска православна црква ужива повлашћени статус, да Влада РС прикупља новац од поштанских трошкова за изградњу српске православне цркве, да субвенционирате плате српског православног свештенства на Косову и ван земље, да ученици основних и средњих школа који се определе за веронауку морају похађати наставу једне од седам традиционалних верских заједница и сл. Овакво стање се, према неким извештајима,⁶⁹ погоршало током 2010. године због „проблематичног закона о верским заједницама и његовог произвољног спровођења“. Наводи се да су забележени случајеви дискриминације представника верских мањина, да су пријављени случајеви вандализма, говора мржње, физичких напада, као и негативни медијски извештаји у којима се ове заједнице називају „сектама“, а припадници „сатанистима“ и „девијантним“ особама. Надлежни органи предузимају кораке како би спречили говор мржње и вандализам, али су истраге о овим догађајима углавном споре и без закључака.⁷⁰

Покрајински омбудсман у Годишњем извештају⁷¹ за 2009. годину наводи да се верска дискриминација у Војводини наставља, при чему се не поштују законски прописи и

⁶⁵ Из круга... <http://www.izkruga.org/node/124>

⁶⁶ Члан 44. став 1. Устава РС (“Службени гласник РС”, бр. 98/2006)

⁶⁷ Службени гласник РС, бр.36/2006

⁶⁸ Извештај о међународним верским слободама у свету 2007.године, Амбасада САД у Србији, <http://serbian.serbia.usembassy.gov/sr/verskoj-slobodi-2007-srbija.html>

⁶⁹ Министарство спољних послова САД, Годишњи извештај о међународним верским слободама 2010. <http://www.state.gov/g/drl/irf/>

⁷⁰ Министарство спољних послова САД, Годишњи извештај о међународним верским слободама 2010. <http://www.state.gov/g/drl/irf/>

⁷¹ Годишњи извештај Покрајинског омбудсмана за 2009. годину, <http://www.ombudsmanapv.org/dokumenti.html>

игноришу препоруке Покрајинског омбудсмана. Наиме, Покрајински секретаријат за прописе, управу и националне заједнице не поступа по препорукама Покрајинског омбудсмана, који је на иницијативу Центра за развој цивилног друштва изнео мишљење да је „категорисањем различитих верских заједница које је начињено издвајањем традиционалних цркава и верских заједница и њихово набрајање у Закону о црквама и верским заједницама, постављен формалноправни основ за успостављање неједнаког положаја у друштву, како црква, тако и верника који им припадају. Покрајински омбудсман, полазећи од начела равноправности верских заједница, Покрајинском секретаријату за прописе, управу и националне мањине упутио је препоруку за измену Одлуке о расподели буџетских средстава Покрајинског секретаријата за прописе, управу и националне мањине, црквама и верским заједницама које делују на територији Аутономне Покрајине Војводине („Сл. лист АПВ“, бр. 21/2007 и 4/2008)“, с обзиром да је одлуком предвиђена расподела средстава само традиционалним црквама и верским заједницама. По овој препоруци није поступљено, већ је Покрајински секретаријат поново расписао конкурс за доделу средстава црквама и верским заједницама на којем је учешће дозвољено само традиционалним црквама и верским заједницама.

3.2.6. Дискриминација по другим основима

У овом извештају су посебно издвојени основи по којима је дискриминација најчешћа и најраспрострањенија у Србији. Дискриминације има и по другим основима, нпр. брачни и породични статус, чланство у политичким, синдикалним и другим организацијама, а такође има и различитих група људи које су маргинализоване и фактички немају једнак положај у друштву – избеглице, интерно расељена лица, старији грађани и грађанке. Наша институција није имала много притужби по овим основима, а истраживања је мало и раде се спорадично, тако да недостаје прави увид колико су одређене групе људи дискриминисане. Потребно је истражити детаљније сам феномен дискриминације у Србији, као и појавне облике, како би се правовремено планирале и предузимале ефикасне мере за отклањање узрока и последица дискриминације.

Забрињавајуће је, такође, да бранитељи људских права, који прате остваривање људских права и пружају помоћ и подршку жртвама кршења људских права, често наилазе на отпоре, нападе, омаловажавања и шиканирања, која се недовољно ефикасно процесуирају.

3.2.7. Степен информисаности и ставови грађана

Пре свега, евидентно је да је сам феномен дискриминације познат грађанима, који у огромној већини знају да је то негативно понашање које повређује друге.⁷² Процент грађана

⁷² Јавно мњење о дискриминацији и неједнакости у Србији, Истраживање Стратедик маркетинга, 2009. година, спроведено за потребе пројекта „Подршка спровођењу антидискриминационог

којима је појам дискриминације познат повећан је током 2010. године на 63%, првенствено због таласа расправа и полемика у вези са доношењем ЗЗД, које су медијски биле добро праћене.⁷³ Половина грађана сматра да је дискриминација забрањена законом, али само 6% сматра да се тај закон и поштује.⁷⁴

У погледу распрострањености дискриминације, већина грађана оцењује да је дискриминација присутна у великој или прилично великој мери (59%), а према ставовима више од половине грађана, гупе које су највише изложене дискриминацији јесу Роми (50%), особе са инвалидитетом (27%), сиромашни (26%) и жене (20%). Међутим, током 2010. године смањило се број оних који сматрају да су Роми најдискриминисанија група (са 50% на 45%), при чему се сиромашни грађани перципирају као друга по реду угрожена група (32%).

Према резултатима истраживања, нешто више од петине грађана имало је лична искуства са дискриминацијом. Дискриминацији су били изложени због личних особина које су се најчешће тичале женског пола, старости, сиромаштва и инвалидитета, при чему је дискриминација најчешће испољавана на радном месту, приликом запошљавања и отказа.⁷⁵

Области у којима је, према мишљењу грађана Србије, дискриминација најзаступљенија су запошљавање (74%) и напредовање на послу (61%), а затим, област здравствених услуга (52%), правосуђе (48%).⁷⁶ Током 2010. године повећан је број грађана који сматрају да су запошљавање и напредовање на послу области где се дискриминације најчешће.⁷⁷ У погледу дискриминације у области рада и запошљавања, индикативно је да велики број грађана није упознат са правима која проистичу из радног односа и у вези са радом. Тако, нпр. према једном истраживању⁷⁸ више од половине жена не зна да приликом запошљавања послодавац нема право да од кандидата тражи информације о брачном стању и породичном статусу. Велики проценат жена (81%) сматра да су жене у погледу радних права посебно дискриминисана група, њих 90% сматра да је мушкарцима лакше да дођу до посла, а 63% жена сматра да мушкарци зарађују више за рад исте вредности.

Грађани Србије имају многе предрасуде и висок степен нетолеранције када су у питању припадници националних мањина, о чему илустративно говори податак да се у процени могуће успешности у обављању послова шефа, радника градске чистоће, председника општине, председника Владе итд. предност даје Србима, узузев послова

законодавства и медијације у Србији“ 2009-2010, Министарство рада и социјалне политике током, уз подршку УНДП.

⁷³ Јавно мњење о дискриминацији и неједнакости у Србији, Истраживање Стратеџик маркетинга, 2010. година, спроведено за потребе пројекта „Подршка спровођењу антидискриминационог законодавства и медијације у Србији“, 2009-2010, Министарство рада и социјалне политике, уз подршку УНДП.

⁷⁴ Јавно мњење о дискриминацији и неједнакости у Србији, 2010.

⁷⁵ Јавно мњење о дискриминацији и неједнакости у Србији, 2010.

⁷⁶ Јавно мњење о дискриминацији и неједнакости у Србији, 2009.

⁷⁷ Јавно мњење о дискриминацији и неједнакости у Србији, 2010.

⁷⁸ Радна права и дискриминација - упознатост и ставови жена у Србији, Истраживање Стратеџик маркетинга спроведено за потребе истоименог пројекта Београдског центра за људска права, 2009.

радника градске чистоће. Само трећина грађана оцењује да би посао председника Владе могао успешно да обавља Мађар, Ром или Хрват. Такође, знатан проценат грађана је изразио неспремност да прихвати као брачне партнере или као брачне партнере чланова своје породице Роме (46%), муслимане (40%) или Хрвате (31%), при чему је током 2010. године овај проценат повећан. Степен предрасуде је у односу на 2009. годину највише повећан према Албанцима, муслиманима и Хрватима, али је смањен према Ромима; чак 64% грађана није спремно да прихвати Албанце као брачне партнере чланова своје породице, док је 52% оних који за то нису спремни у односу на Роме.⁷⁹

Такође, велики део становништва Србије показује изузетно висок степен нетолеранције и нетрпељивости према ЛГБТ особама. Предрасуде су још увек јако изражене. Већина становништва хомосексуалност сматра болешћу и појавом опасном по друштво. Висока је социјална дистанца према овим особама: чак половина људи у Србији одбацила би своје ближње да знају да су хомосексуалци. Ипак, већина људи који имају негативан однос према ЛГБТ особама не подржава насиље према њима и залаже се за кажњавање оних који га врше на исти начин на који се кажњава насиље извршено према било којој особи.⁸⁰

Становништво Србије испољава висок степен нетолеранције и према особама које живе са ХИВ вирусом, што је, између осталог и последица недовољног познавања саме болести и путева њеног преношења. Према резултатима истраживања Института за јавно здравље "Др Милан Јовановић-Батут", чак 89% грађана никада не би пристало на заједнички живот са особом која је оболела од сиде, а сваки трећи анкетирани сматра да особа оболела од сиде треба да добије отказ иако свој посао обавља професионално.⁸¹

У односу на друге друштвене групе, однос становништва према избеглим и интерно расељеним лицима, као и према особама са инвалидитетом, је у извесној мери бољи.

Према информацијама прикупљеним од самих грађана, скоро свака четврта особа у Србији била је изложена дискриминацији. Овај податак треба узети са резервом, будући да се заснива на субјективном ставу испитаника, да многи дискриминацију поистовећује са повредама других права и да је неизвесно колика је спремност испитаника да у анкетном истраживању наведу да су били жртве дискриминације.⁸²

Кад је у питању оцена рада државних органа на сузбијању дискриминације, 69% грађана оцењује да се држава недовољно бави питањем дискриминације, не информише у довољној мери грађане о проблему дискриминације(64%), као и о активностима које се

⁷⁹ Јавно мњење о дискриминацији и неједнакости у Србији, 2010.

⁸⁰ Предрасуде на видело – хомофобија у Србији 2010. године, Истраживање и анализа јавног мњења, ЛГБТ популације и дискриминације на радном месту, Геј стрејт алијанса, Београд,

⁸¹ Људска права у Србији 2009, право, пракса и међународни стандарди људских права <http://www.bgcentar.org.rs/images/stories/Datoteke/ljudska%20oprava%20u%20srbiji%202009.pdf>

⁸² Јавно мњење о дискриминацији и неједнакости у Србији, 2010.

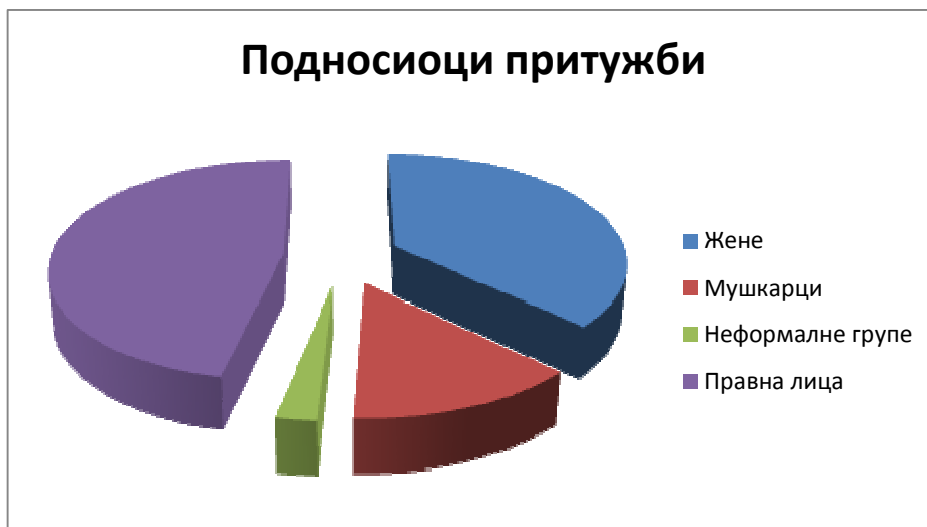
предузимају на плану спречавања дискриминације. Међутим, само 37% сматра да држава овај проблем треба да сврста међу приоритете.⁸³

3.3. Рад по притужбама

3.3.1. Број и обележја притужби

Од избора поверенице за заштиту равноправности у мају 2010. године, па до 31. децембра 2010. године, институција Повереника за заштиту равноправности примила је укупно 124 притужбе. Поред тога, примљено је још 52 обавештења и/или иницијативе грађана и грађанки, који су окончани упућивањем на одговарајућу институцију, давањем правног савета или реаговањем Повереника на други начин.

3.3.2. Подносиоци притужби

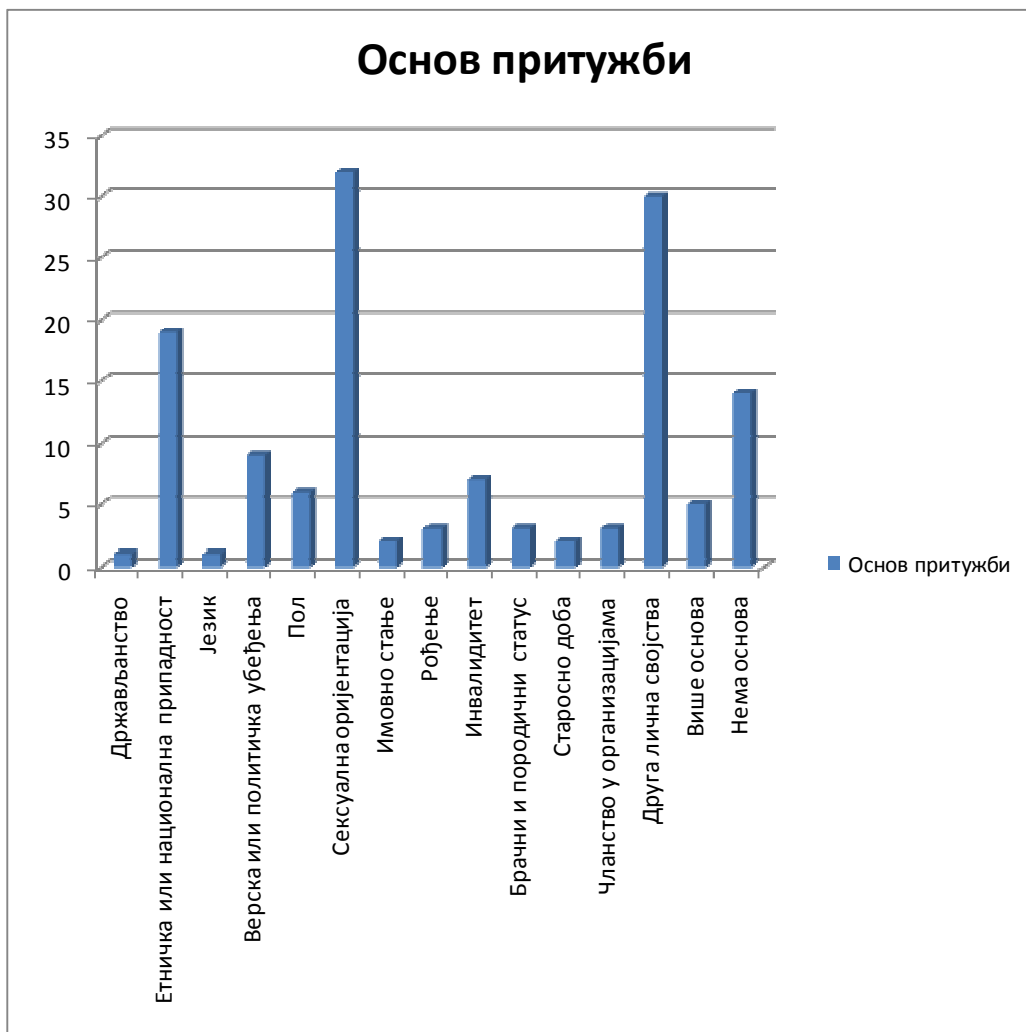

Међу правним лицима која су поднела притужбе, најбројније су невладине организације које се баве заштитом људских права (8 притужби), затим, традиционална удружења грађана (2), привредна друштва (2), синдикати (1), верске заједнице (1) и остала удружења (3 притужбе). Три притужбе су поднеле неформалне групе грађанки и грађана – адвокати, вероучитељи и таксисти.

⁸³ Јавно мњење о дискриминацији и неједнакости у Србији, 2010.

3.3.3. Основ притужби

За представљање статистике притужби по основу дискриминације, користићемо законом прописане основе, редом који су наведени у члану 2. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације. Није било притужби по основу дискриминације на основу расе, боје коже, предака, родног идентитета, генетских особености, здравственог стања, осуђиваности и изгледа.

Највећи број притужби односио се на дискриминацију на основу сексуалне оријентације. Важно је, међутим, истаћи да се све ове притужбе (32) односе на укупно четири догађаја, с тим што је поводом једног од тих догађаја упућено 29 притужби (једна од невладине организације која се бави заштитом људских права и 28 индивидуалних).

Следећи основ дискриминације по броју притужби јесте национална припадност и етничко порекло (19). Међу притужбама збиг дискриминације по основу националне припадности најчешће је било оних у којима су подносиоци, после описа догађаја на који се притужују, само наводили да је разлог за различити третман то што нису припадници већинског народа. Већина поступака окончана је мишљењем да није било дискриминације. При томе треба имати у виду да се припадници мањинских народа осећају дискриминисано у разним сферама друштвених односа и да, са друге стране, многе одлуке државних и судских органа, које нису повољне по њих, схватају као дискриминацију на основу националне припадности чак и кад су одлуке у свему у складу са законом.

Током 2010. године спроведен је поступак поводом усвајања новог Пословника конститутивне седнице Националног савета бошњачке националне мањине од 6. јула 2010. године од стране Министарства за људска и мањинска права. Утврђено је да је неоправдано направљена разлика у погледу услова за конституисање Националног савета бошњачке националне мањине у односу на националне савете других националних мањина, чиме је повређено начело једнакости грађана у остваривању изборних права у поступку избора националних савета националних мањина. До повреде начела једнакости дошло је усвајањем новог Пословника конститутивне седнице Националног савета бошњачке националне мањине од 6. јула 2010. године. У члану 3. став 7. овог Пословника прописано је за конституисање националног савета потребна верификација најмање две трећине мандата. Ово правило није садржано у пословницима којима је регулисан рад конститутивних седница националних савета националних мањина од 25. јуна 2010. године, по којима су конституисани национални савети свих других националних мањина. Прописивањем посебног услова само за конституисање Националног савета бошњачке националне мањине, који неоправдано разликује услове за конституисање овог савета од услова за конституисање свих других националних савета националних мањина, извршена је дискриминација, коју забрањује члан 21. и 76. Устава Републике Србије ("Сл. Гласник РС", бр. 98/2006), члан 4. Оквирне конвенције за заштиту националних мањина (Закон о потврђивању Оквирне конвенције за заштиту националних мањина ("Службени лист СРЈ - Међународни уговори", бр. 6/98), као и члан 4. Закона о забрани дискриминације ("Сл. Гласник РС", бр. 22/2009).

У пет притужби је означено више основа (по два) дискриминације. Углавном је то био пол (женски – 4, мушки – 1) у комбинацији са инвалидитетом, националном припадношћу и старосним добом.

На крају, у 14 притужби није био означен основ дискриминације. Радило се, заправо, о повредама неких других права или о случајевима у којима уопште нема повреде права, али подносилац притужбе ситуацију у којој се налази доживљава као дискриминацију.

Код одређивања основа притужбе, важно је имати у виду да подносиоци притужби често не назначе који је основ дискриминације, по ком личном својству сматрају да су дискриминисани, а дешава се и да погрешно схватају суштину основа који су прописани у закону. Тако се, нпр. срећу притужбе у којима се као основ дискриминације наводи род, а да

се при томе родна дискриминација схвата као дискриминацију по „родном месту“, тј. месту рођења.

Такође је врло честа појава да подносиоци не назначе ни једно лично својство, јер сматрају да је довољно то што се према њима неко у одређеној ситуацији понаша другачије него према осталима. Један подносилац је написао да он не може да претпостави који је основ дискриминације и позвао се на то да закон код основа дискриминације прописује и „друга стварна и претпостављена лична својства“.

Примили смо три притужбе које су у овој класификацији разврстане под основном „рођење“, иако се, заправо, ради о пореклу. Наиме, све три притужбе су поднеле особе које су се доселиле са Косова и Метохије и које сматрају да су дискриминисане у односу на особе које су рођене и све време живе на територији Републике Србије (без КиМ).

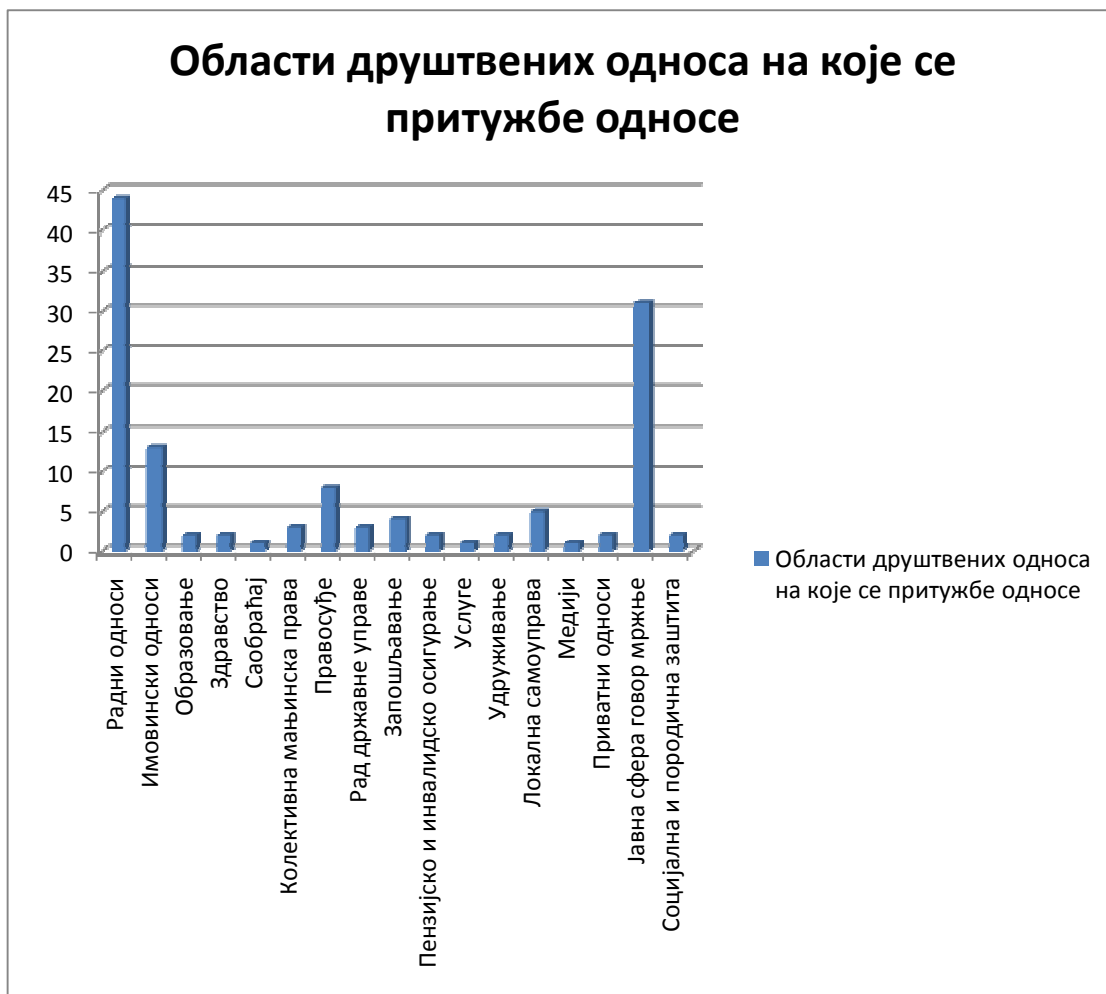
И поред многобројних личних својстава која су одређена у закону, у значајном броју притужби основ је класификован као „друга лична својства“. „Друга лична својства“ се појављују као основ дискриминације у неколико притужби: – пензионери који су део радног стажа стекли у БиХ, незабране судије за прекршаје који нису изабрани и којима није продужена накнада плате, особе које су незапослене, група адвоката, пензионери једног привредног друштва који нису остварили право на упис бесплатних акција и др.

3.3.4. Области друштвених односа на које се притужбе односе

Највећи број притужби се односи на сферу радних односа (35,5 %). Ако се том броју додају и притужбе које се односе на област запошљавања, долази се до броја притужби који може да буде показатељ озбиљних друштвених проблема у овој области. Број притужби у овим областима није неочекиван, ако се има у виду економска криза, стопа незапослености, отпуштања, рационализације у државној управи и друге мере које доводе до отпуштања радника.

Упућено је неколико притужби од стране нераспоређених државних службеника и службеница у којима се наводе различита лична својства као основ дискриминације. Суштина је, међутим, у томе да губитак посла изазива неизвесност, несигурност и беспомоћност, да се особе које су остале без посла осећају дискриминисано и да покушавају на све могуће начине да докажу да одлуке послодаваца нису законите, како би се вратили на посао и наставили да обезбеђују неопходна средства за егзистенцију.

Области друштвених односа на које се притужбе односе

Један подносилац притужбе је тврдио да је дискриминисан због свог образовног статуса – јер је дипломирани економиста. Систематизација у државном органу у којем је био запослен је промењена и сектор у којем је радио дуги низ година је укинут. Он је у старој систематизацији пронашао место које би било за њега одговарајуће, али како су промене извршене и у другим секторима, за то радно место су промењени услови – раније су то могли да буду дипломирани економисти и дипломирани правници, а у новој систематизацији је предвиђено да послове тог радног места могу да обављају само дипломирани правници.

Добили смо и притужбу једне државне службенице која је такође остала нераспоређена због рационализације и смањивања броја запослених у државној управи. Она сматра да је разлог за то њена висока стручност и савесност у раду, јер као таква, смета онима који не поседују исте компетенције.

У сфери имовинских односа поднето је 13 притужби, а од тог броја осам се односило на право на упис бесплатних акција. Свих осам је поднето од стране пензионера једног

привредног друштва, али је у поступку утврђено да није било дискриминације, већ се радило о различитом тумачењу прописа о праву на упис бесплатних акција.

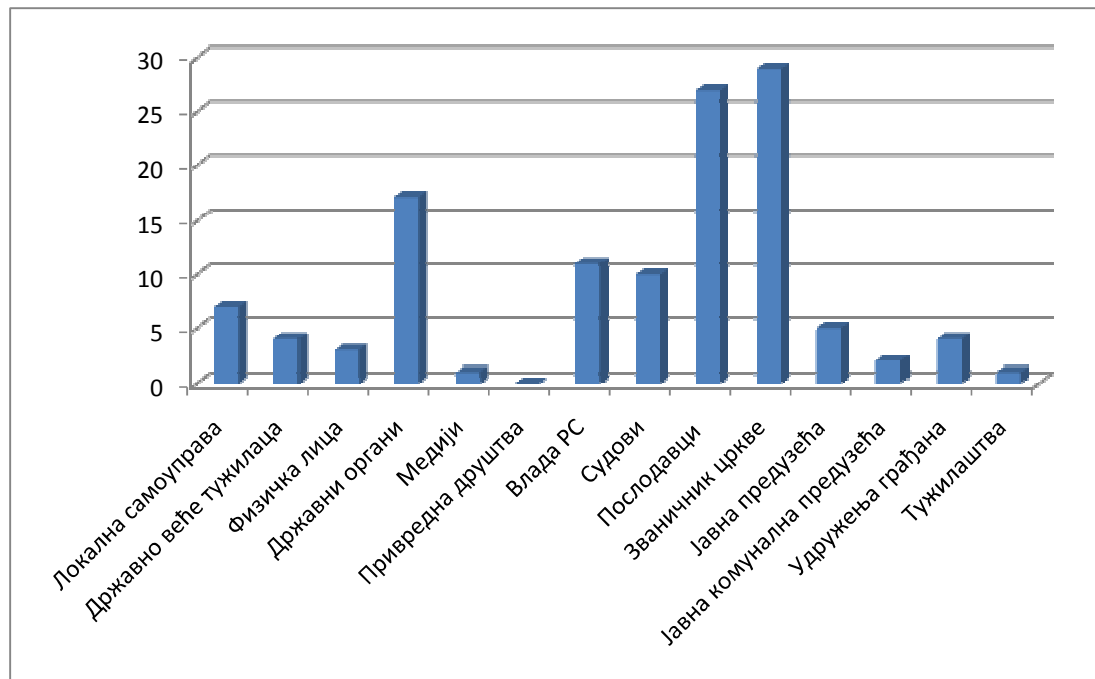
Иако је већ напоменуто да су притужбе због дискриминације на основу сексуалне оријентације биле најбројније у 2010. години, као и да је примљено 32 притужбе, по којима се поступало у четири спојена поступка, важно је напоменути да су се три поступка, односно 31 притужба, односиле на говор мржње у јавној сфери – штампани и електронски медији.

Једна од притужби је била поднета против текста под називом „Доктор за гејеве“ аутора др Мирољуба Петровића, који је објављен у дневном листу „Ало“. Друга је била против удружења студената „Номоканон“ због саопштења објављеног на веб-сајту удружења. У овим случајевим утврђено је да је извршена дискриминација и упућене су одговарајуће препоруке.

Говор мржње је дефинисан и забрањен у неколико закона („Забрањено је изражавање идеја, информација и мишљења којима се подстиче дискриминација, мржња или насиље против лица или групе лица због њиховог личног својства, у јавним гласилима и другим публикацијама, на скуповима и местима доступним јавности, исписивањем и приказивањем порука или симбола и на други начин“, члан 11. Закона о забрани дискриминације). Стиче се, међутим, утисак да се у јавној сфери у Србији он још увек толерише и не наилази на адекватну осуду која би временом довела до повећања свести о његовој неприхватљивости и недозвољености.

Чести су примери у којима се говор мржње карактерише и правда као изношење другачијег мишљења, односно, позива се на слободу говора. Слобода говора је неспорно једно од основних људских права, али ово право није апсолутно. Позивање на слободу говора не може бити изговор за говор мржње, јер за угрожавање туђих права и слобода нема оправдања. Због тога је веома важно да се говор мржње адекватно кажњава, а да се медији користе како би се подизала свест јавности о неприхватљивости таквог понашања.

3.3.5. Против кога су притужбе поднете

Укупно 27 притужби поднето против послодаваца. У 19 случајева послодавци су били државни органи, а у девет приватна привредна друштва. Против Владе Републике Србије је било 11 притужби, али се поводом њих водило укупно два поступка. Наиме, 10 притужби се односило на закључак Владе РС којим је судијама, јавним тужиоцима и заменицима јавних тужилаца који су поднели жалбу, односно уставну жалбу Уставном суду на одлуку Високог савета судства, односно, Државног већа тужилаца на одлуку на основу које им је престала дужност, признато право на продужену накнаду плате до доношења одлуке Уставног суда. Притужбе су поднеле неизабране судије за прекршаје, јер се овај закључак Владе РС није односио на њих. Поред ових притужби, било је још четири против одлука Државног већа тужилаца.

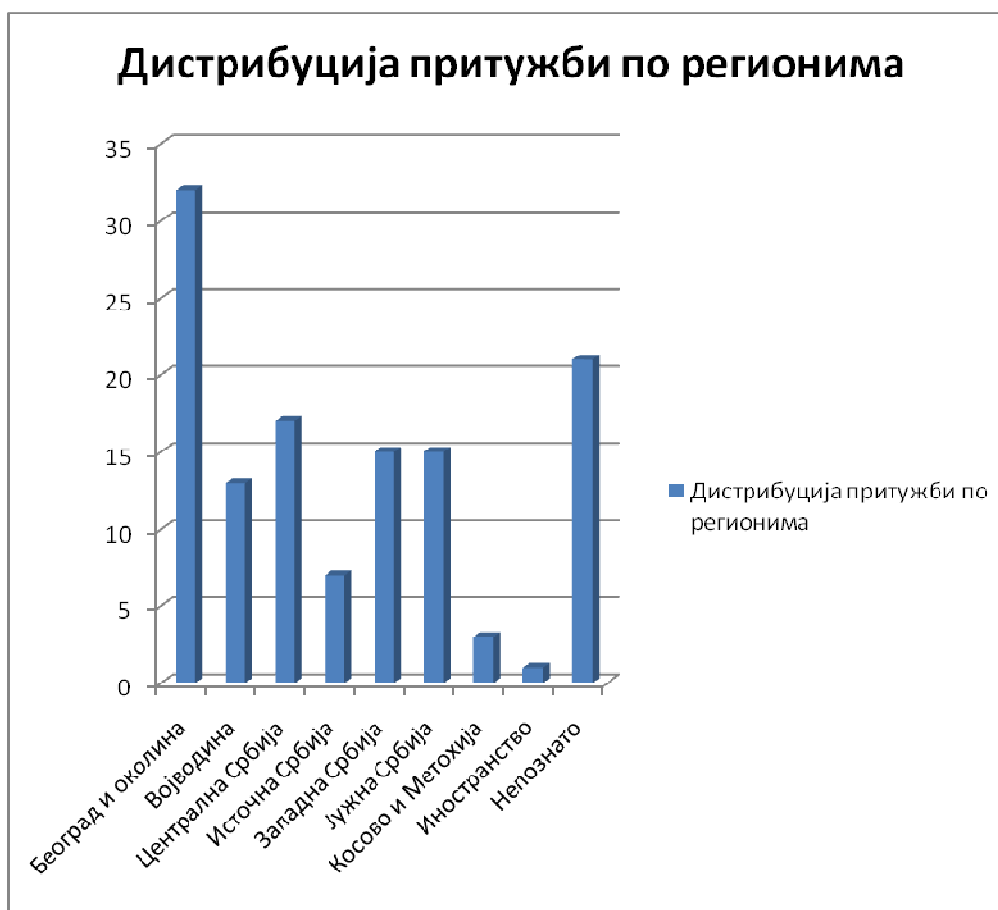
Против судова и тужилаштва је поднето укупно 11 притужби. Оно што је заједничко већини притужби против судова је да су поднете од стране особа које су изгубиле спор или нису у потпуности успеле са захтевом и које су настојале, незадовољне одлукама правосудних органа, да подношењем притужби издејствују повољну одлуку. Ни у једном од покренутих поступака није утврђено да је било дискриминације по било ком личном својству подносилаца.

Против рада локалних управа је поднето седам притужби, које су се углавном односиле на различите дозволе које издаје локална самоуправа.

Било је 29 притужби које су поднете против званичника цркве, с тим што је важно и овде напоменути да су се све односиле на једну особу.

Против државних органа је, осим већ наведених 19 притужби у којима се државни органи појављују као послодавци, поднето је још 17 притужби. Државни органи су: Министарство за људска и мањинска права, Министарство рада и социјалне политике, Министарство финансија, Министарство унутрашњих послова, Министарство вера, Национална служба за запошљавање, Републички фонд за пензијско и инвалидско осигурање, Републички завод за здравствену заштиту и Републичка дирекција за имовину.

3.3.6. Дистрибуција притужби по регионима

Највећи број притужби стигао од особа са пребивалиштем/боравиштем, односно седиштем у Београду и у приградским местима око Београда (25,8%). Ово је показатељ да је институција Повереника за заштиту равноправности највидљивија у Београду, што је био случај и са другим независним телима на почетку њиховог рада. Повереница ће, заједно са сарадницима и сарадницама, предузети низ активности током 2011. године са циљем да институција буде доступнија, препознатљивија и видљивија на целом подручју Србије.

3.3.7. Поступање по притужбама

Поступање по притужбама је у овом периоду било отежано из неколико разлога.

Први разлог је да су два основна правна акта - Одлука о оснивању стручне службе Повереника за заштиту равноправности и Правилник о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у стручној служби Повереника за заштиту равноправности, добила сагласност Народне скупштине Републике Србије крајем новембра 2010. године, тако да све до 13. децембра 2010. године у стручној служби Повереника није била запослена ни једна особа. Недостатак људи у стручној служби је условио кашњење у поступању по притужбама, тако да има неколико поступака у којима није испоштован законски рок за окончање рада по предмету.

Други разлог огледа се у томе што је ово потпуно нова институција, која још увек није довољно видљива и препознатљива, како грађанкама и грађанима, тако ни државним органима, установама, привредним друштвима и сл. Често се дешавало да органи против којих је изјављена притужба не доставе изјашњење или да га доставе са великим закашњењем у односу на рок који је остављен. Недостатак изјашњења није законска препрека да Повереник донесе мишљење и препоруку, али су већи изгледи да мишљење буде објективно уколико се обе стране изјасне о релевантним чињеницама и околностима случаја. Имајући све те околности у виду, неколико пута смо упућивали ургенције органима да се изјасне и после истека рока.

Трајање поступка је регулисано члом 39. став 1. Закона о забрани дискриминације, којим је прописано да „Повереник даје мишљење о томе да ли је дошло до повреде одредаба овог закона у року од 90 дана од дана подношења притужбе, и о томе обавештава подносиоца и лице против којег је притужба поднета.“ Већина поступака који су покренути пред Повереником за заштиту равноправности завршена је у законском року, док је мањи број (око 10%) завршен са закашњењем.

Надамо се да ће ове препреке бити превазиђене у 2011. години, када институција Повереника за заштиту равноправности постане видљивија широј јавности, као и када се у стручној служби запосли довољан број људи и обезбеде неопходни просторни и технички услови за рад.

3.3.8. Одлуке по притужбама

За боље разумевање статистике одлука по притужбама потребно је претходно нагласити да грађанке и грађани Србије још увек нису упознати са надлежностима Повереника за заштиту равноправности. Притужбе упућене Поверенику односиле су се на повреду разних права, при чему је најмање било притужби због повреду права из Закона о забрани дискриминације. Део разлога за такво стање лежи и у томе што дискриминација, иако се често помиње како у јавној тако и у приватној сфери, и даље није појам чију суштину сви људи јасно разумеју. Због тога не изненађује да је на самом почетку рада велики број притужби које нису у надлежности Повереника за заштиту равноправности. Такође, било је релативно много притужби које су поднете не само Поверенику за заштиту равноправности, него и многим другим државним органима – надлежним и ненадлежним министарствима, Заштитнику грађана, Поверенику за информације од јавног значаја и заштиту података о личности, Канцеларији председника Републике Србије и др. И овај податак говори о недовољној информисаности грађана о улози, надлежностима и овлашћењима које различити органи и регулаторна тела имају.

Одредба члана 36. Закона о забрани дискриминације гласи: „Повереник поступа по притужби уколико поступак пред судом по истој ствари није већ покренут или правоснажно окончан. Повереник не поступа по притужби ако је очигледно да нема повреду права на коју подносилац указује, ако је у истој ствари већ поступао а нису понуђени нови докази, као и ако утврди да је због протекла времена од учињене повреду права немогуће постићи сврху поступања.“

Притужбе по којима није поступано:

- покренут или окончан судски спор – 8
- очигледно да није било повреду права – 38
- због протекла времена немогуће постићи сврху поступања – 1

Из ових података се види да по 30,65 % притужби није поступано јер је било очигледно да није у питању дискриминација, док је у 6,45% покренут или окончан судски спор био разлог за непоступање.

Притужбе по којима је поступано:

- поступак обустављен – 6
- није било дискриминације – 26
- утврђена дискриминација – 4

Поступак медијације је предложен у три случаја, у складу са чланом 38. Закона о забрани дискриминације. У једном случају медијација није прихваћена, а у друге два стране нису постигле договор медијацијом, па су поступци настављени пред Повереником за заштиту равноправности.

Вођена су два поступка медијације и поводом изражавања мржње, нетрпељивости, угрожавања сигурности и насиља према Ромима у селу Јабука, које је уследило после трагичног убиства дечака српске националности од стране дечака ромске националности, које је извршено 10. јуна 2010. године. Уз сагласност представника ромске заједнице и других заједница које у овом селу живе, током августа, септембра и октобра спроведена су два поступка медијације: један са одраслим житељима и један са ученицима основне школе у овом селу. За разлику од медијације са ученицима основне школе, која је допринела побољшању њихових односа, медијација са одраслим представницима националних заједница није дала резултате, тако да је поступак обустављен. У циљу унапређења дијалога међу националним заједницама и стварања услова за медијацију, повереница је одржала пет састанака са представницима националних заједница и члановима Савета месне заједнице у селу Јабука.

Чланом 35. став 2. Закона о забрани дискриминације прописано је да се уз притужбу подносе и докази о претрпљеном акту дискриминације. Поступак је обустављен у 6 предмета, јер нису достављени било какви докази уз притужбу ни по истеку рока који је дописом Повереника за заштиту равноправности остављен подносиоцу притужбе.

Од укупног броја поступака који су завршени у 2010. години (83 притужбе, односно, 66,9%), само је у четири случаја утврђено да је било дискриминације. Иако би се олако могло закључити да дискриминације има врло мало у Србији, овај податак у ствари говори у прилог већ изнетом мишљењу да су грађани и грађанке недовољно обавештени о томе шта је, заправо, дискриминација, коме могу да се обрате у случају да су дискриминисани, које су надлежности Повереника за заштиту равноправности, а такође говори и о недовољној видљивости институције Повереника за заштиту равноправности. С обзиром да релевантна истраживања показују да је дискриминација врло распрострањена у Србији, планирано је да наредне године буду предузете бројне активности у циљу информисања јавности и промовисања саме институције, како би се омогућило жртвама дискриминације да своје право на равноправност заштите у поступку пред Повереником за заштиту равноправности.

По осталим притужбама (41) поступак је покренут, али није завршен у 2010. години.

Треба напоменути да током осмомесечног периода није покренута ниједна парница за заштиту од дискриминације јер нису постојали капацитети за покретање и вођење судских поступака. Формирањем стручне службе и запошљавањем дипломираних правника биће створени услови да Повереник у пуној мери користи своју активну легитимацију у овим парницама. Покретање парница за заштиту од дискриминације у стратешки важним случајевима допринеће правилном тумачењу и доследној примени закона од стране судова, упознавању јавности са случајевима дискриминације, охрабривању жртава дискриминације да траже судску заштиту, трајним променама у понашању и сузбијању дискриминације.

Током протеклог периода није било услова ни за подношење прекршајних пријава због аката инкриминисаних казним делом антидискриминационих закона. Овај

инструмент за спречавање дискриминације ће у наредном периоду бити максимално коришћен.

3.3.9. Препоруке Повереника

Повереник за заштиту равноправности, у складу са чланом 39. став 2. Закона о забрани дискриминације, уз мишљење да је дошло до повреде одредаба овог закона, препоручује лицу против којег је притужба поднета начин отклањања повреде права.

У четири случаја је утврђена дискриминација, али је донето пет препорука – у једном предмету су донете две препоруке, јер је дискриминацију извршило физичко лице путем медија.

Једна препорука се односила на Министарство за људска и мањинска права, које је поступило по препоруци, јер је на тај начин јавности упућена јасна порука о обавезности поступања по препорукама Повереника, што је изузетно значајно за будући рад Повереника, посебно иако се има у виду да не постоји принудни механизам за извршавање препорука.

Рок за поступање по препорукама и отклањање повреде права је 30 дана од дана пријема. Три препоруке су донете у децембру 2010. године, те рок за поступање по њима још увек није истекао у моменту писања овог извештаја.

3.4. Рад на унапређивању заштите равноправности

У протеклом периоду, упркос томе што стручна служба није формирана, предузете су бројне активности које су имале за циљ сузбијање дискриминације и унапређивање заштите равноправности. Сагласно томе, издато је неколико општих препорука упућених државним органима, као и неколико упозорења и саопштења, одржано је низ предавања и презентација како би се јавност едуковала о самом феномену дискриминације, упознала са међународним стандардима, решењима садржаним у антидискриминационом законодавству, са улогом, задацима и овлашћењима Повереника, као и са поступком по притужбама. Такође, радило се и на успостављању контаката и сарадње са невладиним организацијама.

3.4.1. Препоруке за остваривање равноправности

У циљу остваривања равноправности и спречавања дискриминације, повереница за заштиту равноправности упутила је у протеклом осмомесечном периоду две опште препоруке државним органима.

Поводом дискриминаторних елемената у објављеним огласима за попуњавање радних места, повереница за заштиту равноправности и Покрајински омбудсман упутили су 15. јула 2010. године заједничку препоруку Националној служби за запошљавање следеће садржине:

1. Приликом оглашавања слободних радних места у листу Националне службе за запошљавање „Послови“ поштовати забрану дискриминације по основу пола и децидирано навести да су послови доступни и мушкарцима и женама, изузев ако је прављење разлике, искључење или давање првенства једном полу у односу на одређени посао допуштено јер је природа посла таква или се посао обавља у таквим условима да пол представљају стварни и одлучујући услов обављања посла и да је сврха која се тиме жели постићи оправдана, сагласно члану 22. Закона о раду.

2. У програмима Националне службе за запошљавање подстицати запошљавање мање запосленог пола, а у свим активностима и контактима са послодавцима подучавати их о обавези поштовања прописа у области забране дискриминације и равноправности полова.

3. Национална служба за запошљавање је дужна да Покрајинском омбудсману и Повереници за заштиту равноправности достави информацију о начину на који ће ова препорука бити спроведена.

Поводом неједнаког третмана особа са инвалидитетом у вези са ослобођењем од пореза на употребу, држање и ношење добара, повереница је, на иницијативу Удружења дистрофичара Јужнобачког округа 9. децембра 2010. године упутила препоруку Министрству финансија следеће садржине:

Повереници за заштиту равноправности упућен је допис Удружења дистрофичара Јужнобачког округа, који Вам у прилогу достављам, у коме траже помоћ Поверенице за заштиту равноправности у решавању проблема у вези са применом Закона о изменама и допунама Закона о порезима на употребу, држање и ношење добара („Сл. гласник РС“, бр. 31/2009, од 30.04.2009.) у делу одредби ослобађања пореза на употребу моторних возила.

Као што Вам је познато, члан 5. овог Закона прописано је да су ослобођене плаћања пореза, под одређеним условима, само извесне категорије особа са инвалидитетом, које су у законском тексту именоване као „војни инвалиди, односно цивилни инвалиди рата, односно инвалиди рада“.

Евидентно је да су особе са инвалидитетом принуђене да за потребе превоза користе сопствена возила и адаптирана возила својих организација јер јавни превоз, на жалост, за њих није приступачан. С друге стране, свеукупни положај особа са инвалидитетом узразито је неповољан, а плаћањем пореза на употребу моторних возила ове особе су доведене у још неповољнији положај. Имајућу у виду уставне и законске норме о забрани свих облика непосредне и посредне дискриминације (Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом, „Службени гласник РС“ бр. 33/2006, Закон о забрани дискриминације, "Сл. гласник РС", бр. 22/2009), постоји потреба да се предвиђено пореско ослобођење од плаћања пореза на употребу моторног возила примени и на остале особе са телесним инвалидитетом, као и на следеће особе, како би били у равноправном положају у односу на оне категорије особа са инвалидитетом за које важећи прописи предвиђају овај вид ослобођења. Сагласно томе, потребно је извршити

одговарајуће измене у закону, како би особе са инвалидитетом под једнаким условима могле да остварују своја права.

Будући да се у законском тексту користи неадекватан термин „инвалиди“, потребно је да он буде замењен коректним изразом „особе са инвалидитетом“.

Поводом обеју препорука достављен је одговор да ће се по њима поступити.

3.4.2. Упозорења и саопштења

У протеклом осмомесечном периоду повереница за заштиту равноправности издала је преко медија неколико упозорења и саопштења поводом актуелних догађаја и случајева дискриминације, који су довели до узнемирења јавности.

28. јула 2010. године, поводом сукоба у селу Јабука, издато је следеће упозорење: *Повереник за заштиту равноправности, независна институција надлежна за поступање у случајевима дискриминације, непосредно и интетзивно прати развој ситуације у селу Јабука. У непосредној комуникацији са свим странака учесницима у скорашњем сукобу у селу Јабука, утврђено је да је тренутна ситуација стабилна, као и да од тренутка престанка протеских шетњи није забележен ниједан случај кршења основних људских права становника сека Јабука, као и ниједан случај кршења одредби Закона о забрани дискриминације. Све стране у овом случају раде на успостављању конструктивног дијалога са циљем спречавања сличних ситуација у будућности, са посебним нагласком на стање међу омладином у овом селу. Апелујемо на невладине организације да своје деловање у селу Јабука усмере на подршку процесу изградње добросуседских односа у селу, те да конструктивним решењима, уз партиципацију мештана села Јабука, помогну јачању локалних институција и дањем побољшању живота свх мештана.*

12. септембра 2010. године, поводом предстојеће Параде поноса, повереница је издала упозорење следеће садржине: *Уочи најављеног одржавања Параде поноса све су учесници изјаве функционера којима се ова манифестација осуђује и изражава отворена нетрпељивост према припадницима сексуалних мањина. Забрињавајуће је да овакве изјаве дају и поједини народни посланици, који би требало да поштују Устав Републике Србије и њене законе.*

Повереница за заштиту равноправности упозорава да се хомофобичним изјавама изазива и подстиче неравноправност, мржња и нетрпељивост према сексуалним мањинама, што спада у тешке случајеве дискриминације које су законом забрањени и кажњиви. Након прошлогодишњег искуства, овакве изјаве су посебно опасне јер могу унапред оправдати и подстаћи насиље над учесницима Параде поноса.

Повереница за заштиту равноправности пружа пуну подршку одржавању Параде поноса у уверењу да ће она показати да су грађани и грађанке Србије толерантни и

опредељени да граде демократско друштво истинске равноправности, у коме сви уживају иста права, без обзира на сексуалну оријентацију. Важно је да сви, а посебно политичари и јавни функционери, као и надлежни државни органи, допринесу да се овогодишња Парада поноса одржи у сигурном и безбедном окружењу.

15. септембар 2010. године повереница за заштиту равноправности упутила је упозорење и позив послодавцима да испуне обавезу запошљавања особа са инвалидитетом

Одредбе Закона о запошљавању и професионалној рехабилитацији особа са инвалидитетом које се односе на обавезу послодаваца да, у зависности од укупног броја запослених, запосле и одређени број особа са инвалидитетом су почеле да се примењују од 24. маја 2010. године.

Повереница за заштиту равноправности поздравља све активности које су поједини послодавци предузели у циљу испуњавања ове обавезе и уједно апелује на све оне који још увек нису запослили прописани број особа са инвалидитетом да то у најскоријем року учине.

Иако су усвојени нови закони и стратегије за побољшање положаја особа са инвалидитетом у Србији, жене и мушкарци са инвалидитетом су још увек једна од најдискриминисанијих група у нашем друштву, што је последица дугог периода током којег су били изложени неједнаком третману, предрасудама и маргинализацији у свим сферама друштвеног живота. Због тога је важно да сви заједно подстичемо промену става према особама са инвалидитетом, као и да дамо допринос њиховој пуној социјалној укључености.

Повереница за заштиту равноправности позива све послодавце да запошљавају особе са инвалидитетом јер ће тиме, осим испуњења законске обавезе, створити и значајне предуслове за побољшање положаја особа са инвалидитетом и допринети примени уставног начела једнакости свих грађанки и грађана Србије.

23. децембра 2010. године, повереница је издала упозорење јавности на типичну и честу дискриминацију жена у медијима, следеће садржине:

Повереница за заштиту равноправности упозорава да је представљање жена у медијима веома често непримерено и представља флагрантно кршење обавезе медија да поштују и штите људско достојанство и равноправност полова и у директној је супротности са њиховом обавезом да кроз своје програме развијају свест о равноправности заснованој на полу и предузимају одговарајуће мере ради измене друштвених и културних образаца, обичаја и сваке друге праксе који подржавају стереотипе, предрасуде и дискриминацију жена.

Повереница за заштиту равноправности упозорава јавност на недопустивост дискриминаторног представљања жена у медијима и позива медије да поштују законске прописе и професионалне стандарде и допринесу генералном напретку жена, промовишући родну равноправност, једнаке могућности и партнерске односе између

мушкараца и жена, како у сфери јавне политике, тако и у вези приватних ставова и понашања.

01. октобра 2010. године повереница за заштиту равноправности издала је саопштење поводом Међународног дана старих, следеће садржине: *Повереница за заштиту равноправности честита свим старијим грађанима и грађанкама Србије Међународни дан старих, који се широм света обележава 1. октобра већ пуних двадесет година. У Србији преко 1.200.000 особа има 65 и више година, што чини шестину укупне популације. Положај старијих људи веома је тежак. Многи од њих живе у сиромаштву, на ивици егзистенције, изложени су дискриминацији, злостављању и занемаривању.*

Надлежни органи, установе и организације морају учинити све да старији у Србији буду равноправни, да живе безбедно и достојанствено, да доживе дубоку старост у бољем здрављу и сигурности, као потпуно интегрисани и активни учесници/це у друштвеној заједници.

09. децембра 2010. године, поводом Међународног дана људских права, повереница је издала следеће саопштење: *Међународни дан људских права повод је да се ода признање бранитељкама/бранитељима људских права у Србији, чији је рад од непроцењиве користи за све грађанке и грађане Србије. Упркос отпорима, омаловажавањима и шиканирањима, они су искрено, истрајно и предано ангажовани на заштити и унапређењу људских права, као универзалних вредности.*

Очекујем да државни органи потврде своју приврженост људским правима и тиме што ће спречавати и ефикасно процесуирати сваки напад на активисткиње/активисте који прате остваривање људских права и пружају помоћ и подршку жртвама кршења људских права. У овом контексту, апелујем на Владу Србије да преиспита свој став о неприсуствовању додели овогодишње Нобелове награде за мир Лиу Сјаобоу, борцу за људска права и демократију у својој земљи.

3.4.3. Предавања, презентације и учешће на скуповима

- Учесће поверенице на округлом столу *Родна равноправност – улога институција*, одржаном у Београду 20. маја. 2010. године, у организацији Заштитника грађана, у оквиру TWINNING пројекта.
- Говор поверенице на скупу „LGBT Goes Public“, која је одржан 9. јула 2010. године у оквиру фестивала EXIT одржан, у организацији Мисије ОЕБС у Србији, EXIT музичког фестивала и невладине организације Грађански пакт за Југоисточну Европу.
- Предавање поверенице *Повереник за заштиту равноправности и родна равноправност*, пројекат *Регионална школа за политичко лидерство*, 02. августа 2010. године, Златар, у организацији ДАМАД-а из Новог Пазара.

- Говор поверенице на отварању путујућег Фестивала о људским правима, одржаном у Нишу, 14. септембар 2010. године, у организацији Војвођанка - Регионална женска иницијатива из Новог Сада.
- Говор поверенице на трибини *Зашто је важно да шетамо заједно*, на којој је на афирмативан начин представљена идеја одржавања Параде поноса. Трибина је одржана 22. септембра 2010. године у Нишу, у организацији Алтернативног културног центра и Геј стрејт алијансе.
- Презентација поверенице *Улога Повереника за заштиту равноправности и однос са НВО - план унапређивања сарадње са цивилним друштвом у имплементацији ЗЗР, на радионици „Имплементација антидискриминационог законодавства у Србији“*, одржаној 14. септембра 2010. године у Београду, у организацији Европског центра за права Рома.
- Предавање поверенице *Закон о равноправности полова и институција повереника за заштиту равноправности* на дводневном семинару „Повећање капацитета локалних институција за доношење, спровођење и промовисање родно осетљивих политика у локалним заједницама“, одржаном на Златару, 2. октобра 2010. године, у организацији удружења ДАМАД из Новог Пазара.
- Презентација представника поверенице *Улога и надлежности Повереника за заштиту равноправности*, на Конференцији омбудсмана о родној равноправности, одржаној од 7. до 9. октобра 2010. године на Фрушкој гори, у заједничкој организацији Заштитника грађана и Покрајинског омбудсмана.
- Презентација поверенице *Повереник за заштиту равноправности Статус, задаци, надлежност, унутрашња организација*, Одбор за равноправност полова Народне скупштине, 26. октобар 2010. године.
- Учешће поверенице у радној групи за припрему *Приручника за обуку судија и јавних тужилаца о закону о забрани дискриминације*, у организацији Правосудне академија, октобар 2010.
- Предавање поверенице на тему *Заштита старијих од дискриминације – улога Повереника за заштиту равноправности, на конференцији „Развој као доживотни процес – потребе, проблеми и подршка старима“*, одржаној у Нишкој Бањи 28. октобра 2010. године, у организацији Центра за социјални рад „Свети Сава“ у Нишу.
- Предавање поверенице *Закон о забрани дискриминације и улога Повереника за заштиту равноправности*, одржано 5. новембра 2010. године групи младих – будућих бранитеља људских права, у организацији Иницијативе младих за људска права.
- Учешће поверенице на скупу *„Представљање Нацрта националног акционог плана за примену Резолуције 1325 СБ УН - Жене, мир и безбедност у Републици Србији*, одржаном 16. новембра 2010. године у Народној скупштини Републике

Србије, у заједничкој организацији Министарства одбране Републике Србије и Мисије ОЕБС у Србији.

- Учешће поверенице на конференцији *Антидискриминација у Србији - пресек и перспективе*, 18. новембра 2010. године у Београду, у оквиру пројекта “Подршка спровођењу антидискриминационог законодавства и медијације у Србији”, Министарство рада и социјалне политике уз подршку УНДП.
- Презентација поверенице *Повереник за заштиту равноправности, Статус, надлежност, унутрашња организација, резултати рада, изазови*, скуп одржан 29. октобра 2010. године у Зрењанину, у организацији Београдског фонда за политичку изузетност.
- Учешће поверенице на скупу *Регионални Форум за дијалог и сарадњу*, одржаном 30. новембра 2010, у Новом Пазару, у организацији удружења ДАМАД из Новог Пазара.
- Учешће представника поверенице на Јавном слушању *Испуњена обећања – Примена Конвенције УН о правима особа са инвалидитетом у пракси*, одржаном 2. децембра 2010. године, у организацији Одбора за рад, борачка и социјална питања, поводом обележавања 3. децембра – Међународног дана за права особа са инвалидитетом.
- Учешће поверенице на округлом столу *Потреба за родним и етничким буџетирањем у граду Нишу, изазови и политике нове праксе*, одржаном 2. децембра 2010. у Нишу, у организацији ромске организације Женски простор из Ниша.
- Презентација поверенице *Улога независних надзорних тела и организација цивилног друштва у надгледању спровођења Закона о равноправности полова*, на округлом столу „Спровођење Закона о равноправности полова у Републици Србији“, одржаном 12. децембра 2010. године у Палати Србија, у организацији Мисије ОЕБС у Србији.
- Присуство поверенице са сарадницом семинару *Забрана дискриминације Рома и проблем правно невидљивих особа*, одржаном 14. децембра 2010. године, у организацији Центра за унапређивање правних студија, АИРЕ Центра из Лондона и ПРАХИС-а.
- Учешће представника поверенице на консултативном састанку поводом нацрта *Извештаја о социјалном укључивању и смањењу сиромаштва 2008-2010. године*, на тему: *Људска права и друштвена партиципација*, одржаном 27. децембра 2010. године у Београду, у организацији Тима за социјално укључивање и смањење сиромаштва.

4. САРАДЊА

Протекли осмомесечни период био је обележен великим бројем активности на успостављању сарадње са независним телима за равноправност у државама Европске уније и региону. Ове активности су финансиране из пројекта „Подршка спровођењу антидискриминационог законодавства и медијације у Србији“, који је спровело Министарство рада и социјалне политике, уз подршку УНДП.

Такође, предузето је низ активности на успостављену сарадње са државним органима и организацијама цивилног друштва. Успостављени су контакти и разговарано је о могућним облицима сарадње и са Заштитником грађана и Покрајинским омбудсманом.

4.1. Међународна сарадња

У организацији Програма Уједињених нација за развој (УНДП) од 1. до 3. септембра 2010. године повереница за заштиту равноправности је са сарадницима и колегама из других државних институција посетила холандско и белгијско тело за заштиту од дискриминације. Том приликом, посебна пажња је посвећена поступку које ова тела спроводе по притужбама и мандату, односно овлашћењима које она имају. С обзиром на скоро законско установљивање службе повереника, оваква искуства су драгоцене јер пружају прилику да се доста научи од сличних тела која функционишу дужи низ година. Том приликом посећен је и секретаријат EQUINET-а, мреже европских тела за равноправност. Такође је и посећен департаман Европске комисије задужен, између осталог, за питања инклузије и антидискриминације.

Дана 22. октобра 2010. година повереница за заштиту равноправности са сарадником учествовала је на Регионалном сусрету представника тела за заштиту људских права, који је одржан у Цриквеници, Република Хрватска. Скуп је окупио представнике омбудсмана и тела за заштиту равноправности из земаља југоисточне Европе. Повереница је представила новоформирано тело за заштиту равноправности и истакла значај оваквих сусрета које помажу да независни државни органи сличног мандата размене искуства и установе заједничку праксу решавања проблема грађана у вези са остваривањем равноправности.

Од 7. до 9. октобра 2010. године повереница је присуствовала првом међународном конгресу о медијацији и ресторативној правди, одржаном у Лисабону, у организацији португалског министарства правде и Центра за управу и јавну политику. Циљ конгреса је био да промовише савремена знања и размену информација из области медијације и мирног решавања конфликта. Посебно је био значајан део конгреса посвећен примени медијације у случајевима дискриминације зато што су таква искуства неопходна за ефикасан рад службе повереника за заштиту равноправности.

У организацији Програма Уједињених нација за развој (УНДП) 7. и 8. новембра 2010. године повереница за заштиту равноправности са сарадницима посетила је Комисију за

заштиту од дискриминације Републике Бугарске, која се бави превенцијом и заштитом од дискриминације. Том приликом чланови делегације упознали су се са организацијом бугарског тела за равноправност, начином поступања по притужбама, базом података која се води за приспеле притужбе и искуствима у шестогодишњем раду овог тела, од доношења општег антидискриминационог закона у Бугарској. Члановима делегације пружена је прилика да непосредно прате квазисудске поступке које ово независно тело спроводи и у којима се, ради утврђивања чињеница, саслушавају обе стране и изводе други докази.

Повереница за заштиту равноправности учествовала је у раду скупштине Европске мреже тела за равноправност (EQUINET), која окупуља 33 независне институције за заштиту од дискриминације институције из 28 европских држава. 16. новембра 2010. године, једногласном одлуком овог тела, Повереник за заштиту равноправности Републике Србије постао је пуноправни члан ове угледне организације. Том приликом повереница за заштиту равноправности указала је на потребу јачања сарадње са независним европским телима за заштиту од дискриминације и изразила уверење да ће пријем у пуноправно чланство омогућити да институција Повереника користи искуства у раду европских независних тела за заштиту равноправности, као и да ће отворити нове перспективе у борби против дискриминације у Србији.

У организацији ОЕБС-а, повереница за заштиту равноправности, са сарадницима, посетила је 28. и 29. новембра 2011. године шведско тело за заштиту од дискриминације, шведског омбудсмана и министарство рада. Такође, организован је и сусрет са представницима невладиних организација које у фокусу свога рада имају унапређење правног и друштвеног положаја Рома и избеглица, као посебно рањивих друштвених група. Члановима делегације презентован је начин функционисања шведског тела за равноправност, које је од недавно постало јединствено, спајањем четири различита тела за заштиту дискриминације по различитим основима. Презентован је и начин рада и резултати рада омбудсмана, најстарије институције овог типа на свету.

Представник Повереника учествовао је у раду неформалног консултативног састанка за припрему Заједничког програма Европске уније и Савета Европе о мањинским правима на Западном Балкану „Западно балканска мрежа националних тела за заштиту мањина“, који је одржан у Бечићима, Црна Гора, 7. децембра 2010. године, у организацији Секретаријата Савета Европе - Генерални директорат за људска права и правна питања, демократију и политичка питања.

У протеклом периоду повереница се састала са бројним међународним званичницима: амбасадорком Аустралије, амбасадором ОЕБС-а у Србији, представницима Европске комисије и др.

4.2. Сарадња са државним органима

У протеклом периоду остварен је контакт са представницима Министарства за људска и мањинска права и разговарано је о реализацији ИПА пројекта који укључује и активности на подизању капацитета Повереника.

У организацији Министарства правде 16. септембра 2010. године организован је састанак на тему успостављања и развоја базе података за алтернативно решавање спорова у Србији, коме је присуствовала повереница за заштиту равноправности. Циљ састанка био је да утврде начела формирања, унапређење система и промовисања метода алтернативног решавања спорова и израда базе података која треба да буде кључни механизам за прикупљање података из ове области.

Остварен је контакт са Министарством просвете, поводом иницијативе за интегрисање тема о људским правима, недискриминацији, толеранцији, ненасиљу, родној равноправности, прихватању различитости и сл. у наставне планове и програме и наставне материјале, у складу са принципима инклузивног образовања. На састанку одржаном 21. децембра 2010. године, коме су присуствовали министар просвете са сарадницима и повереница за заштиту равноправности са представницима невладиних организација, разговарано је о операционализацији рада на интегрисању релевантних тема у образовне програме, као и о начину елиминисања дискриминаторних пракси из наставних садржаја.

Успостављен је контакт са Одбором за представке и предлоге Народне скупштине РС. На састанку са председником Одбора, одржаном 19. октобра 2010. године разговарано је о могућим облицима сарадње и начину упознавања чланова Одбора са радом институције Повереника.

Дана 1. децембра 2010. године одржан је састанак директора Тима за социјално укључивање и смањење сиромаштва и његових сарадника са повереницом за заштиту равноправности, на коме су размењене информације о тренутним активностима и плановима у оквиру рада институција.

4.3. Сарадња са организацијама цивилног друштва

Повереник за заштиту равноправности, као независни државни орган, започео је сарадњу са представницима цивилног друштва, које препознаје као партнере на плану заштите од дискриминације и унапређивања равноправности.

У циљу успостављања сарадње са организацијама цивилног друштва, Повереница за заштиту равноправности организовала је 3. новембра 2010. године састанак са 50 представника и представница невладиних организација које се баве заштитом људских права и спречавањем дискриминације. Састанак је одржан у Клубу народних посланика у Београду. Повереница је представила начин поступања у случајевима дискриминације, као и

результате досадашњег рада, док су представнице и представници невладиних организација указали на кључне проблеме са којима се суочавају на плану спречавања дискриминације и заштите права на равноправност угрожених и маргинализованих друштвених група, попут деце и младих, старих лица, жена, Рома, особа са инвалидитетом, избеглица, расељених лица и ЛГБТ популације. Повереница је одала признање организацијама цивилног друштва на посвећеном и истрајном раду на изградњи антидискриминационог законодавства и заштити дискриминисаних лица, као и на активностима које предузимају на плану унапређивања равноправности, и истакла да ће и у будуће један од приоритета Повереника бити сарадња са организацијама цивилног друштва.

17. децембра.2010. године повереница за заштиту равноправности одржала је радни састанак са једанаест представника из седам невладиних организација окупљених у Коалицију против дискриминације. Том приликом присутни су упознати са напретком у формирању службе Повереника и позвани да својим предлозима и сугестијама допринесу сарадњи у наредној години како би се капацитети институције Повереника искористили на најбољи могући начин. Представници Коалиције су истакли проблеме са којима се припадници појединих рањивих група свакодневно срећу и истакли важност брзог реаговања на тешке и типичне случајеве дискриминације. Као резултат овог састанка, утврђена платформа за будућу сарадњу.

12. новембра 2010. године повереница је одржала састанак са четири представника невладиних организација Gayten-LGBT i Геј Стрејт Алијанса, на коме је разговарано о покретању иницијативе за интегрисање наставних садржаја који доприносе усвајању културолошких модела социјалног понашања неопходних за дугорочну и систематичну изградњу инклузивног друштва. Ова иницијатива је проширена, па је 31. децембра. 2010. године формирана Радна група састављена од представника невладиних организација које се баве правима рањивих друштвених група и инклузивним образовањем, са задатком да до 31. марта 2011. године прикупи, анализира и сумира резултате истраживања наставних програма, уџбеника и другог наставног материјала за основну и средњу школу и на основу тога изради предлог препорука о начину на који се релеватне теме у вези са људским правима, недискриминацијом, толеранцијом, ненасиљем, равноправности, прихватањем различитости и сл. могу интегрисати у наставне планове и програме и обрадити у уџбеницима, у складу са принципима инклузивног образовања.

Успостављен је контакт са бројним невладиним организацијама, као што су ДАМАД из Новог Пазара, Женски простор из Ниша, Центар за самостални живот особа са инвалидитетом, Виктимолошко друштво Србије, Gayten-LGBT, Геј Стрејт Алијанса, Иницијатива младих за људска права и др.

На позив бројних невладиних организација, повереница је одржала низ предавања и презентација о раду институције Повереника и учествовала на скуповима и манифестацијама, чији је преглед дат у одељку *Рад на унапређивању заштите равноправности - Предавања, презентације и учешће на скуповима.*

Повереница је присуствовала јавној манифестацији „Парада поноса“ и својим присуством, заједно са представницима других државних органа и међународних организација, дала подршку остваривању права ЛГБТ особа на мирно окупљање.

У протеклом периоду успостављен је контакт са Националним саветом ромске националне мањине. На састанку одржаном 13. октобра 2010. године утврђени су могући облици сарадње Повереника са овим националним саветом.

4.4. Медијска покривеност

Када је у мају 2010. године изабрана прва повереница за заштиту равноправности, институција Повереника за заштиту равноправности била је готово непозната највећем броју грађанки и грађана, а шира јавност није знала која су њена овлашћења и надлежности. Због тога је један од важних задатака био управо медијско презентовање институције.

У прва два месеца од ступања на функцију, штампани медији (дневни листови „Данас“, „Политика“, „Блиц“, „Прес“, „Глас јавности“, „Грађански“, „Мађар со“) објавили су интервјуе са повереницом, у којима је акценат пре свега стављен на улогу и надлежности новоизабраног тела, као и начином на који функционише и поступа по притужбама. Повереница је гостовала у више од 15 телевизијских и радио емисија на националним и локалним телевизијама и радио станицама, у којима је говорила о дискриминацији и институцији Повереника за заштиту равноправности. Да су медији незаобилазни сарадник у борби против дискриминације, говоре и подаци да свакодневно расте број грађана који подносе притужбе.

Повереница је у писаним саопштењима упућеним штампаним и електронским медијима указивала на случајеве дискриминације у разним областима друштвеног живота, подсећајући најширу јавност на неопходност поштовања различитости и толеранције, као императива развоја нашег друштва. Такође је апеловала на надлежне органе да свим грађанкама и грађанима, без дискриминације и било каквих ограничења, омогуће остваривање људских права и слобода.

На самом почетку мандата, медији су највише били заинтересовани за презентовање улоге Повереника и конкретне случајеве дискриминације, па су се, сходно томе, најчешће фокусирали на дискриминацију приликом запошљавања, уз указивање да су и даље најугроженији Роми, особе са инвалидитетом и припадници ЛГБТ популације. Највише медијске пажње и простора, добило је неколико конкретних упозорења и реакција Поверенице. Ситуацију у вези са конституисањем Националног савета бошњачке националне мањине, пратили су сви штампани и електронски медији у Србији. Због тога је су сва средства информисања у ударним терминима и на првим странама објавила мишљење Поверенице за заштиту равноправности. Други случај за који су медији били посебно заинтересовани, били су протести, насиље и говор мржње према Ромима у селу Јабука код Панчева, до којих је дошло после убиства малолетника средином јуна 2010. године. Медији

су извештавали о свим активностима Поверенице у вези са тим догађајима, укључујући и њене посете и разговоре са мепштанима Јабуке, као и укључивање медијатора ради успостављања добрих односа међу житељима тога места.

Поводом текста објављеног у дневном листу „Куир“ 2. децембра 2010. године, под насловом „Снежо, имаш најбољи батак“, повереница за заштиту равноправности спровела је поступак како би утврдила начин на који су жене представљене у медијима. Утврђено је да се многи медији воде сензационализмом и имају дискриминаторски приступ женама. Ово је био непосредан повод да се поједини медији наредних дана аналитички позабаве овим проблемом.

Поред наведеног, Повереница је добила простор и за коментаре у рубрици дневног листа „Блиц“. Једном месечно, у види „ВИП коментара“, објављују се њени прилози у вези са дискриминацијом појединих осетљивих друштвених група. Први прилог, објављен 3. децембра 2010. године, био је посвећен дискриминацији особа са инвалидитетом приликом запошљавања.

Повереница за заштиту равноправности настојала је да изађе у сусрет захтевима медија и упозна јавност са надлежностима институције Повереника, предузетим активностима, проблемима у раду и др. Повереница за заштиту равноправности наставиће да и даље остварује добру сарадњу са медијима, како би што квалитетније презентовала јавности своје активности, али случајеве дискриминације, с обзиром да грађанке и грађани Србије нису у довољној мери упознати са појавом дискриминације, нити са областима у којима се она испољава и начинима њеног вршења. На том плану тек предстоји пуна активност сарадње са свим средствима информисања, а добра комуникација са медијима ће се наставити и даље.

Истовремено, сајт www.ravnopravnost.gov.rs брижљиво је осмишљен и функционише свакодневно, с тим што ће у наредном периоду бити обогаћен новим информацијама и прилозима. Новинари и јавност су у прилици да се информишу о нормативном оквиру заштите од дискриминације и свим активностима у раду Повереника, док грађани и грађанке све имају могућност да своје притужбе шаљу и путем електронске поште, преузимајући образац притужбе са сајта.

5. ОСТАЛЕ АКТИВНОСТИ

У протеклом периоду Повереник за заштиту равноправности био је ангажован на припреми пројеката чија би реализација омогућила подизање капацитета стручне службе, промоцију институције, сузбијање дискриминације, као и обезбеђивање неопходних нормативних, кадровских и других услова за ширу примену медијације. Ради успешне припреме пројеката, одржано је низ састанака са представницима УНИФЕМ, ОЕБС, УНДП, Канцеларије за европске интеграције, Министарства за људска и мањинска права, Тима за социјалну инклузију и смањење сиромаштва и других организација.

Повереник је био ангажован и на састављању одговора на питања из Упитника ЕУ, у оквиру поглаваља *Политички критеријуми и Правосуђе и основна права*.

Припремљен је сајт Повереника, у сарадњи са стручњацима из Управе за заједничке послове републичких органа, и започео је рад на креирању софтвера који ће омогућити установљавање јединствене базе података. Уз финансијску подршку УНДП, креиран је лого и израђен пригодан промотивни материјал.

6. ИЗВРШАВАЊЕ ОБАВЕЗА ПО ЗАКОНУ О СЛОБОДНОМ ПРИСТУПУ ИНФОРМАЦИЈАМА ОД ЈАВНОГ ЗНАЧАЈА

На основу Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја⁸⁴ повереница за заштиту равноправности је одредила одговорну особу да поступа по захтевима грађанки и грађана. До сада није било ниједног захтева за приступ информацијама од јавног значаја.

У складу са Упутством за израду и објављивање информатора о раду државног органа,⁸⁵ крајем 2010. године израђен је Информатор о раду повереника за заштиту равноправности где су наведени сви релевантни подаци у складу са упутством. Овај документ може се преузети на интернет адреси:

<http://www.ravnopravnost.gov.rs/cirilica/informatorRada.php?idKat=10>

⁸⁴ "Службени гласник РС", бр. 120/2004, 54/2007, 104/2009, 36/2010.

⁸⁵ "Службени гласник РС" бр. 68/2010 од 21.9.2010.

7. ИЗВЕШТАЈ О ИЗВРШЕЊУ ФИНАНСИЈСКОГ ПЛАНА

ИЗВЕШТАЈ О ИЗВРШЕЊУ ФИНАНСИЈСКОГ ПЛАНА У ПЕРИОДУ ОД 05. МАЈА ДО 31. ДЕЦЕМБРА 2010. ГОДИНЕ

У периоду од 05. маја до 31. децембра 2010. године за Поверника за заштиту равноправности, раздео 52, функција 160, матични број 17792440, Пиб 106685266, шифра делатности 75110, извештај о оствареним приходима и извршеним расходима је:

Приходи:

	Нази в конт о	Фин.план Закона о буџету (107/2009)	Средства из буџета Закон о буџету 2010	Средства из буџета Ребаланс 2010	ИЗВРШЕЊЕ 2010.год
0	1	2	3	4	5
1	79110 0	Приходи из буџета	39.336.000,00	39.336.000,00	19.154.467,75
		УКУПНО ПРИХОДИ	39.336.000,00		

Извршени расходи по основним наменама, а према економским класификацијама у поређењу са планираним извршењима остварени су у следећим односима:

Функција	Економска класификација	О П И С	Средства из буџета Закон о буџету 2010	Средства из буџета Ребаланс 2010	Извршење буџета у дин.	Извршење буџета у %
133	1	2	3	4	5	6
1.	411	Плате, додаци накнаде	11.384.00 0,00	11.384.000,00	0	0

		запослених				
2.	412	Социјални доприноси на терет послодавца	1.181.000,00	1.181.000,00	0	0
3.	414	Социјална давања запосленима	120.000,00	120.000,00	0	0
4.	415	Накнаде за запослене	150.000,00	150.000,00	0	0
5.	416	Награде запосленима	1.000,00	1.000,00	0	0
6.	421	Стални трошкови	3.750.000,00	1.250.000,00	440.446,49	35,24
7.	422	Трошкови путовања	2.250.000,00	750.000,00	288.427,64	38,46
	423	Услуге по уговору	7.500.000,00	3.500.000,00	4.637.366,30	132,50
9.	425	Текуће поправке и одржавање	500.000,00	500.000,00	341.942,00	68,39
10.	426	Материјал	3.000.000,00	1.000.000,00	1.000.000,00	100,00
11.	482	Порези, обавезне таксе и казне	1.500.000,00	0	0	0
12.	511	Зграде и грађевински објекти		11.500.000,00	5.796514,68	50,40
13.	512	Машине и опрема	8.000.000,00	8.000.000,00	6.649.770,64	83,12

		УКУПНО РАСХОДИ	39.336.00 0,00	39.336.000,00	19.154.46 7,75	48,69
--	--	-------------------	-------------------	---------------	-------------------	-------

ОСТВАРЕНИ ПРИХОДИ..... 39.336.000,00

ИЗВРШЕНИ РАСХОДИ..... 19.154.467,75

Сва средства су планирана и извршавана у складу са надлежношћу, правима и овлашћењима Повереника за заштиту равноправности и у циљу њиховог законитог, ефикасног и економичног извршавања, имајући у виду досадашња искуства других независних институција.

8. ОКВИРНИ ПЛАН РАДА ЗА 2011. ГОДИНУ

- Усељење у реновиране просторије у Београдској улици у Београду у марту 2011.
- Завршетак јавног конкурса и запошљавање 25 лица, у складу са одобреним средствима за 2011. годину.
- Рад на притужбама грађанки и грађана.
- Формирање електронске базе података.
- Упозоравање јавности о најчешћим, типичним и тешким облицима дискриминације.
- Упућивање препорука органима јавне власти и другим лицима за остваривање равноправности.
- Кампања по унутрашњости Србије и други медијски наступи који ће за циљ имати упознавање организација цивилног друштва, медија и грађана са делокругом рада Повереника за заштиту равноправности.
- Праћење спровођења закона и других прописа, иницирање доношење или измене прописа и давање мишљење о одредбама нацрта закона и других прописа који се тичу забране дискриминације ради спровођења и унапређивања заштите од дискриминације.
- Успостављање сарадње са другим независним телима, органима државне управе и другим носиоцима јавне власти у Србији.
- Успостављање и развијање конкретних облика сарадње са организацијама цивилног друштва.
- Успостављање контаката и развијање различитих видова сарадње са сличним телима у региону и Европи.
- Активно учешће у мрежи европских тела за равноправност EQUINET.
- Активно учешће у програмирању помоћи Европске уније кроз ИПА инструмент и друге фондове, као и сарадња са међународним организацијама са циљем унапређења рада службе Повереника за заштиту равноправности.

9. ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ

У првом извештају није могућно дати конкретне препоруке за унапређивање заштите од дискриминације и остваривање равноправности јер почетни осмомесечни период рада није омогућио да институција Повереника оствари целовит и систематичан увид у фактичко стање. Ипак, на основу прикупљених чињеница и сагледавања кључних проблема у остваривању равноправности, могућно је формулисати неколико општих препорука којима се указују на приоритетна поља деловања надлежних органа и институција.

1. Непходно је без одлагања приступити изради инструмената за имплементацију утврђених посебних (афирмативних) мера у циљу остваривања фактичке равноправности припадника депривираних друштвених група које су суштински у неједнаком положају са осталим грађанима и стварања услова да ефективно уживају сва права и слободе без било ког вида директне или индиректне дискриминације, што укључује операционализацију посебних мера, њихову реализацију, континуирано праћење њихове примене и ефеката које остварују и, по потреби, увођење нових посебних мера.

2. Обезбедити у што краћем року квалитетну едукацију и обуку судија, јавних тужилаца и адвоката у области заштите од дискриминације, која ће омогућити да разумеју суштину и последице појединих видова непосредне и посредне дискриминације, да се упознају са међународним стандардима и праксом међународних правосудних институција у области заштите од дискриминације и др., како би били оспособљени за правилну примену антидискриминационих прописа, демонстрирајући у свом раду нулту толеранцију према сваком облику дискриминације.

3. Предузети све неопходне мере како би се обезбедио делотворан приступ правди жртвама дискриминације, што, поред осталог, укључује и пружање квалитетне правне помоћи, бесплатне или по смањеним трошковима, када жртве дискриминације нису у стању да је плате или када пружање правне помоћи намећу разлози правичности.

4. У наставне и студијске програме, као и у уџбенике и друге наставне материјале, интегрисати теме које код ученика/студената развијају културу мира, толеранције, разумевања различитости, родне равноправности и недискриминације, како би се елиминисали стереотипи и предрасуде, предупредила дискриминаторна пракса и остварили сви циљеви инклузивног образовања.

5. Ефикасно сузбијати промоцију говора мржње, насиља, нетолеранције и дискриминаторних ставова у медијима и обезбедити да медији буду главни промотери идеје равноправности и недискриминације, те да својим деловањем доприносе изменама друштвених и културних образаца и обичаја који подржавају стереотипе и предрасуде према појединим друштвеним групама.

6. Да би Повереник за заштиту равноправности успешно остваривао своје овлашћење и законску дужност да даје мишљење о одредбама нацрта закона и других прописа који се тичу забране дискриминације, неопходно је да, поред осталог, буде упознат са нацртима закона и других прописа, што подразумева да надлежни органи благовремено достављају Поверенику текстове нацрта закона и других прописа, заједно са њиховим образложењем.

7. Што хитније обезбедити одговарајући простор за рад институције Повереника за заштиту равноправности, који ће бити доступан особама са инвалидитетом и омогућити да стручна служба Повереника има адекватне услове за рад и несметано се развија до пуног капацитета.

Број 208 /2011

У Београду, 10. марта 2011. године

Повереница за заштиту равноправности
др Невена Петрушић

Прилог: органограм стручне службе Повереника

